

kind &
samenleving

Spelen met struikelblokken

Over drempels om te gaan spelen in de buurt

Onderzoeksrapport 2023

Vlaanderen
verbeelding werkt

Spelen met struikelblokken

OVER DE DREMPELS OM TE GAAN BUITENSPELEN IN DE BUURT

COLOFON

Spelen met struikelblokken: over de drempels om te gaan buitenspelen in de buurt is een publicatie van Kind & Samenleving vzw, www.k-s.be. Auteurs: Johan Meire, Sabine Miedema, Lisa Verrando. Kind & Samenleving, Mechelen, 2023.

Coverfoto © Carmen De Vos

De onderzoekers danken uitdrukkelijk alle kinderen die aan het onderzoek deelnamen en de scholen en werkingen waarin wij te gast mochten zijn. Ook dank aan de bevroagde ouders, buurtbewoners en buurtwerkers, en aan de betrokken jeugd- en stadsdiensten.

Dit onderzoek is deel van het beleidsplan van Kind & Samenleving en werd uitgevoerd met steun van de Vlaamse overheid en de betrokken steden en gemeenten.

1. Inleiding	6
1.1. Context en thema.....	6
1.2. Buitenspelen doet ertoe	6
1.3. De buurt doet ertoe.....	7
1.4. Een onderzoek in vijf stedelijke buurten	9
1.5. Aanpak.....	11
2. De buurt als fysieke speelruimte.....	13
2.1. Een gedeelde ankerplek	13
2.2. Een ruimer weefsel van diverse plekken, met makkelijke verbindingen	14
2.3. Rustige of doodlopende straten bieden meer kansen op spel.....	16
2.4. Tekortkomingen van belangrijke speelplekken.....	17
2.5. Schaarste van fysieke speelruimte.....	17
2.6. Gemotoriseerd verkeer kan hinderlijk zijn om te spelen	18
2.7. Beheer, afval en verwaarlozing.....	19
3. De buurt als sociale speelruimte	21
3.1. Ontmoetingskansen met andere kinderen.....	21
3.2. Sociale cohesie	23
3.3. Sociale veiligheid	25
3.4. Claimgedrag.....	28
4. Ouders en de toelating om buiten te spelen	29
4.1. Ouderlijke bezorgdheden	29
4.2. Regels en afspraken.....	31
5. Buitenspelen en andere (vrije)tijdsinvullingen.....	34
6. Conclusie.....	38
6.1. Welke plaats voor buitenspelen?.....	38
6.2. Struikelblokken en speelkansen.....	40

Samengevat

Kinderen spelen minder dan vroeger buiten in hun woonomgeving. In eerder onderzoek uit 2019 telden we in kindrijke woonomgevingen 37% minder kinderen dan in 2008. Met dit onderzoek, *Spelen met struikelblokken*, willen we nagaan hoe dit komt. **Wat zijn voor kinderen de drempels die buitenspelen minder vanzelfsprekend maken, en wat haalt hen in hun buurt juist wel naar buiten?** Kind & Samenleving ging in gesprek met 120 kinderen in vijf stedelijke buurten in Antwerpen, Halle, Hasselt, Kortrijk en Temse.

De buurt zelf maakt daarin het verschil.

- Tussen de buurten in dit onderzoek **loopt de mate waarin kinderen vanzelfsprekend kunnen buitenspelen, bijzonder sterk uiteen**. Spelen is een kinderrecht, maar hoe vanzelfsprekend buitenspelen is, hangt voor een kind heel sterk af van waar het toevallig woont.
- Hoeveel en hoe makkelijk kinderen kunnen buitenspelen, heeft heel wezenlijk te maken met de buurt als speelcontext. De verschillende **ruimtelijke en sociale kwaliteiten** van de buurt maken daarbij het verschil, en de combinatie daarvan is voor elke buurt weer anders.
- Dat kinderen veel of weinig buitenspelen, heeft dus niet alleen te maken met de individuele voorkeuren van kinderen of met hoe belangrijk ouders buitenspelen vinden: het reflecteert heel sterk de concrete speelkansen en drempels die kinderen in hun eigen woonomgeving ervaren.

Als ruimtelijke context om te spelen geeft de buurt kinderen speelkansen en werpt ze hindernissen op.

- **Centrale, voldoende grote ankerplekken zijn nodig in een buurt.** Ze staan of vallen met de speelkansen die ze bieden voor verschillende soorten groepen. Ontbreekt een dergelijke plek, schiet ze qua schaal, inrichting of beheer duidelijk tekort of maken kinderen (en ouders) zich zorgen over de sociale veiligheid van de plek, dan is dit nefast voor de speelkansen in heel de buurt.
- Ook **betekenisvolle plekjes dicht bij het huis**, en dus verspreid over de buurt, maken het verschil voor kinderen die niet ver weg mogen of durven gaan. Zonder dat weefsel wordt het voor kinderen lastig om de eerste stappen naar meer zelfstandig spelen in de buurt te zetten.
- Zonder **goede verbindingen tussen deze plekken** geraken kinderen niet op de plekken waar ze elkaar willen ontmoeten en willen spelen. Vooral het gemotoriseerde verkeer en barrières zoals grote wegen zijn dan spelbrekers voor kinderen.

De buurt is ook een sociale speelruimte. Buiten spelen in de buurt betekent ook in interactie gaan met al wie zich ook in die buurt bevindt: andere kinderen, jongeren, volwassenen van allerlei allooi. De bezorgdheden, wrijvingen of conflicten die daarmee gepaard kunnen gaan, kunnen erg belangrijke drempels zijn voor kinderen.

- **De mate van sociale cohesie** in een buurt speelt mee in het basisvertrouwen dat kinderen hebben om zich in de publieke ruimte van hun buurt te begeven en er te spelen. Zonder die samenhang missen kinderen het nodige houvast om verder weg te gaan van huis.
- In alle wijken spreken kinderen over **bezorgdheden over sociale veiligheid** en het contact met 'rare' of 'enge' mensen. Soms blijft die angst enkel verbonden met specifieke plekken of mensen; maar indien de buurt in het algemeen als onveilig wordt aanvoeld, is dit echt nefast voor het buitenspelen.
- Sommige plekken zijn ook moeilijker te gebruiken door **het claimedrag van andere (vaak oudere) kinderen**, die plekken inpalmen en andere kinderen bewust of onbewust uitsluiten. Dit is logischerwijze met name een probleem in drukbevolkte en dichtbebouwde wijken.

Ook via ouders doet de buurt ertoe.

- Buitenspelen al dan niet aanmoedigen en toelaten heeft voor ouders niet alleen te maken met de buurt waarin dat spelen gebeurt: er is ook de meer persoonlijke relatie tussen ouder en kind, de opvoedingsstijl, ouderlijke inschattingen over wat kan het kind aankan...
- Toch speelt de buurt hierbij opnieuw een belangrijke rol. Ouders proberen in te schatten hoe veilig de buurt is om hun kinderen er te laten spelen. Dat gaat zowel over verkeersveiligheid als over sociale veiligheid. De toelating, regels en afspraken die hierbij horen, bepalen mee welke drempels kinderen al dan niet ervaren om in hun buurt te spelen.

- Ook hier zien we zeer sterke **verschillen van wijk tot wijk**. En vaak **lopen de bezorgdheden van ouders en van kinderen** over verkeersveiligheid, sociale veiligheid en sociale cohesie heel sterk **parallel**.

Buiten kunnen spelen is vaak niet vanzelfsprekend: het vraagt om tijd en ruimte.

Buiten gaan spelen vraagt soms wat moeite van kinderen. Er zijn heel wat alternatieven voor handen. Voor sommige vrijetijdsbestedingen hoef je het huis of de zetel niet uit. Spelen in de eigen tuin is handig, zo vlakbij. En je hobby's zorgen meteen voor een hele groep andere kinderen en een activiteit die je niet zelf hoeft te bedenken. Niet alle kinderen houden echt van buiten spelen in de buurt.

- In hoeverre andere (vrije)tijdsbestedingen concurreren met buiten gaan spelen, hangt sterk af van kind tot kind. Ook **de tijd die aan schoolwerk wordt besteed** varieert heel erg tussen kinderen.
- Niet altijd is er evenveel tijd om te spelen: het weer en hoe laat het donker wordt, maken voor bijna alle kinderen een belangrijk verschil. Op een gewone schooldag is er nog weinig tijd om te spelen. Kinderen associëren buitenspelen vooral met de zomer en met het weekend.
- Buitenspelen hoeft niet altijd te concurreren met andere vrijetijdsbestedingen. In een buurt met veel tuinen **spelen** kinderen vaak toch nog veel in de publieke ruimte, en wie in een club voetbalt, doet dat misschien ook veel op straat.

Kunnen buitenspelen vereist dat kinderen voldoende figuurlijke speelruimte krijgen én dat er in de dagelijkse leefwereld ook voldoende 'speeltijd' voorhanden is die niet al vooraf is ingevuld of gestructureerd. Die broodnodige speelruimte kunnen kinderen niet in hun eentje opeisen. Ze hebben, net als echte (buitenspeel)helden, sidekicks nodig die helpen om de struikelblokken om zorgeloos buiten te kunnen spelen, uit de weg ruimen. Kinderen hebben er recht op.

1. INLEIDING

1.1. CONTEXT EN THEMA

Buitenspelen is een vanzelfsprekende manier om kind te zijn. Het is een van de dagelijkse manieren waarop kinderen hun buurt leren kennen, andere kinderen ontmoeten en aan beweging doen. Of dat zou toch zo moeten zijn. In 2019 voerde Kind & Samenleving [Het Grote Buitenspeelonderzoek](#) uit: een observatieonderzoek dat naging hoeveel kinderen buitenspelen in de publieke ruimte. Dit buitenspeelonderzoek toonde dat in 2019 37% minder kinderen in hun woonomgeving speelden dan in 2008. Meisjes spelen beduidend minder buiten dan jongens. 63 op 100 buiten spelende kinderen zijn jongens en zeker de iets oudere meisjes (+9 jaar) spelen opmerkelijk weinig buiten. Vooral in de stedelijke wijken gaat het buitenspelen sterk achteruit.

Dat is buitengewoon jammer. Een buurt waar veel wordt buiten gespeeld is ook een buurt waaraan kinderen zich gaan hechten; een buurt waar ontmoeting tussen diverse buurtbewoners zichtbaar een plaats heeft; een buurt waarin letterlijk bewogen wordt. De huidige neergang die we in het buitenspelen vaststellen, roept een heel ander beeld op. Het is een vicieuze cirkel die zich niet makkelijk laat doorbreken: hoe minder kinderen op straat, hoe minder aantrekkelijk de straat wordt. Terwijl de grote betrachting net zou moeten zijn om het buiten spelen in de buurt opnieuw vanzelfsprekend te maken.

Aantallen buiten spelende kinderen en observaties van hun gedrag zeggen evenwel niet alles. *Spelen met struikelblokken* zien we als een logisch en noodzakelijk vervolg van het eerdere observatieonderzoek. In het voorliggende onderzoek gaan we na **wat de drempels zijn die de vanzelfsprekendheid van buitenspelen in de eigen buurt onder druk zetten**. Hoe komt het dat kinderen minder makkelijk buiten spelen, en hoe komt het dat dit in sommige contexten of voor sommige kinderen extra sterk het geval is? Het onderzoek brengt in beeld wat de drempels zijn om te willen, te kunnen en te mogen buiten spelen; en wat kinderen juist aanzet om naar buiten te gaan. Het is een belevingsonderzoek dat die drempels en stimulansen bekijkt vanuit het perspectief van kinderen en hun leefwereld in de wijken.

Dit onderzoek richt zich daarbij op **stedelijke buurten**. Uit het Buitenspeelonderzoek van 2019 bleek dat het buitenspelen het sterkst was achteruitgegaan in de stedelijke wijken. We voerden dit onderzoek daarom uit in vijf uiteenlopende stedelijke wijken in Vlaanderen, en gingen uitdrukkelijk na hoe de buurt waarin kinderen wonen mee bepaalt hoe vanzelfsprekend het is om buiten te spelen.

1.2. BUITENSPELEN DOET ERTOE

We laten eerst even kinderen uit ons onderzoek aan het woord over wat buitenspelen voor hen is en wat het voor hen betekent. Dat is belangrijk, omdat het ook vanuit beleidsstandpunt goed is om te zien **hoe buitenspelen verbonden is met kind-zijn en met je eigen wereld in handen kunnen nemen**. De drempels die kinderen ervaren om buiten te spelen, hinderen hen in dat kind kunnen en mogen zijn, in dat actorschap. Omdat buitenspelen onlosmakelijk verbonden is met vrijheid en met samen dingen kunnen doen met vrienden, raken drempels om te kunnen buiten spelen kinderen in hun autonomie en in hun sociale leefwereld. Buiten spelen gaat om veel meer dan om gewoon plezier hebben.

Buiten spelen geeft vrijheid om dingen te doen en vrij te zijn van zorgen.

'Ik vind het heel leuk om buiten te zijn met de vrienden en dingen te doen, want je hebt gelijk geen regels buiten.'

'Ook omdat je even al je zorgen kan loslaten en even kan spelen.'

'Ik vind buitenspelen leuk met mijn vriendinnen; gelijk, je hebt de vrijheid. Buitenspelen: je kan doen wat je wil in vergelijking met thuis zijn en op je gsm zijn. Buiten kan je naar het park gaan, eten kopen en veel dingen doen: fietsen, voetballen... - en thuis kan je dat niet doen.'

'Buiten spelen is ook leuk omdat je iets anders kan doen dan gewoon thuis. Want ja, je wordt wakker in de zelfde plaats, je slaapt in dezelfde plaats en je hebt dus maar één keer dat je met je vrienden kan buiten breken, praten, spelen.'

Daarbij zijn vrienden inderdaad de rode draad. In je eentje is het weinig aantrekkelijk om naar buiten te gaan.

'Ik wil wel veel buitenspelen, maar ik vind het gewoon niet leuk om dan alleen te moeten buiten spelen. Dan ben ik wel altijd blij dat ik mijn vriendin buiten zie wandelen of zo, want dan kan ik er altijd naartoe gaan en kunnen we samen buiten spelen.'

'Voor mij is buitenspelen met vrienden of zo afspreken om naar een bepaalde plek te gaan en daar zo spelen, zo echt spelen, lopen, al je frustraties er uit laten.'

Het is met je vrienden dat je de stap zet van thuis naar de buurt en wat daar te doen of te beleven is.

'Buitenspelen betekent eigenlijk voor mij: gewoon met je vrienden lol hebben en een beetje weg zijn van thuis, misschien weg van je broer en zus of zo. Gewoon een beetje gaan spelen met je vrienden van school of voetbal.'

'Het leuke aan buitenspelen is dat al je vrienden er gewoon zijn, je speelt gewoon. Je kan naar winkels gaan, iets kopen. Gewoon met al je vrienden lol hebben. Dat vind ik gewoon het leukste aan buitenspelen.'

Door buiten te gaan spelen kan je ook vrienden zien die je anders niet vanzelf ontmoet zoals op school, en kan je nieuwe mensen leren kennen.

'Gewoon, vriendinnen en zo zien. Bijvoorbeeld, als je er eentje hebt die niet op je school zit en die je al lang niet hebt gezien, is het leuk om ze zo te zien. Want ja, sommige mensen mogen ook niet zo vaak naar buiten.'

'Ik wil nog zeggen dat buitenspelen heel belangrijk is. Als je niet buiten speelt, dan leer je minder mensen kennen en als je veel meer buiten speelt word je socialer, dan kan je meer omgaan met mensen.'

'Ik vind buitenspelen heel leuk want je kan nieuwe vrienden gaan ontdekken. Je kan heel veel activiteiten doen. Je kan rennen, je kan fietsen als je dat wil. Je kan echt superveel leuke dingen doen.'

1.3. DE BUURT DOET ERTOE

De buurt waarin kinderen wonen heeft een fundamentele impact op de kansen die zij ervaren om buiten te spelen in de buurt. En daarbij gaat het niet alleen over geschikte en veilig bereikbare speelruimte.

'De buurt' gaat over de **fysieke ruimte** die kinderen kunnen gebruiken om te spelen (Hoofdstuk 2), maar ook om de buurt als **sociale context** (Hoofdstuk 3): de mensen die er wonen, de sociale samenhang in een wijk en de mate waarin kinderen zich veilig voelen tussen de mensen in hun wijk vormen mee de context waarin kinderen buiten spelen. Kinderen zien hun woonomgeving als hun speelomgeving, maar ook via hun **ouders** doet de buurt ertoe: bezorgdheden over de fysieke en de sociale ruimte waarin hun kinderen spelen, bepalen mee wat kinderen kunnen en mogen doen in hun buurt (Hoofdstuk 4).

Losser, maar niet helemaal onafhankelijk van de buurt spelen ook individuele **voorkeuren** en alternatieve (**vrije**)tijdsbestedingen een rol in het graag of veel buitenspelen in de buurt (Hoofdstuk 5).

De buurt als speelruimte vraagt veel van kinderen, en vraagt veel van de buurt

Als we de buurt waarin kinderen wonen beschouwen als hun speelruimte, dan vragen we veel van kinderen, en veel van de buurt.

De buurt in gaan om buiten te spelen, kost altijd in zekere mate moeite: kinderen moeten naar buiten gaan, een geschikte plek vinden, speelkameraden vinden, iets zoeken om te doen, omgaan met al wat je kan tegenkomen in die ruimere omgeving van de straat, het pleintje of de buurt. In die zin moet buitenspelen opboksen tegen vrijetijdsbestedingen die misschien makkelijker gaan. Bij de georganiseerde hobby's is er sowieso iets te doen en zijn er altijd andere kinderen. Thuis is er wellicht een scherm binnen handbereik, binnen is het lekker warm, en als er een tuin is, is die handig vlakbij en er ligt allerlei materiaal. De deur uitgaan om buiten te gaan spelen, vraagt altijd om initiatief. Kinderen hebben er soms een zetje bij nodig.

De speelruimte is voor kinderen dan geen afgeschermd, private plek zoals een tuin. Ze is ook geen aparte voorziening die echt helemaal op kinderen is gericht en daarop is georganiseerd, zoals de kinderopvang of de jeugdbeweging. De buurt is de volle publieke ruimte. Er zijn voortdurend andere gebruikers die de aanwezigheid en het spel van kinderen zullen doorkruisen. De voetgangers die langs de krijtende kinderen op de stoep lopen; de auto's die de straat doorrijden en er parkeren; de tieners die basketten op het pleintje en alle plaats lijken in te nemen; de buur die liever rust wil en vindt dat kinderen niet in het bosje achter de hoek horen te spelen; andere kinderen die al een kamp hadden gebouwd in de struiken; de dakloze die op een bankje uitrust na een slapeloze nacht.

Buitenspelen vraagt veel van kinderen omdat ze met al die ontmoetingen moeten zien om te gaan. Onze poster over de waarde van buitenspelen heet niet toevallig '[De 10 uitdagingen van de buitenspeelheld](#)'. Buiten spelen vraagt moed van kinderen: al spelend confronteer je jezelf met de wereld, met de werkelijkheid zoals hij echt is, én met de weerstand die daar ook in zit. Niet alles loopt op rolletjes, en ook al is het maar een spel, je riskeert wel om echt vuil of nat te worden, een blauwe plek op te lopen, schrik te krijgen van de grote hond en op je donder te krijgen van de boze buurman. Het is ervaren wat je kan, en – omdat spelen vaak gaat over jezelf voor moeilijkheden zetten en die proberen te overwinnen – ervaren wie of wat je hulpbronnen zijn in de buurt. Juist zo ontwikkel je autonomie, verwerf je competenties, en ontwikkel je relaties met anderen en met je buurt en de wereld rondom.

Tegelijk vraagt dit buitenspelen in de buurt ook veel van die buurt zelf. Die moet een plek bieden aan de meest uiteenlopende mensen en de meeste uiteenlopende activiteiten, inclusief de heel diverse soorten spel van kinderen. In alle wijken spreken kinderen over heel diverse soorten van spel. Spelen houdt immers vrijheid in: doen wat je graag doet, wellicht op het ogenblik zelf zien wat dat dan precies inhoudt, en gebruik maken van de mogelijkheden die voorhanden zijn. Dat vraagt om een precair evenwicht tussen volop vrijheid hebben voor dat zelfgeorganiseerde spel van kinderen, en voldoende houvast en veiligheid vinden. Dat een buurt bij kinderen én bij ouders voldoende vertrouwen opwekt om ook speelruimte te kunnen zijn, is een randvoorwaarde om die nodige vrijheid in het spel te kunnen vinden. De fysieke en sociale kwaliteiten van een buurt hebben impact op de mate van actorschap die kinderen ervaren: de figuurlijke speelruimte die zij hebben. Een buurt kan kinderen een grote mate van actorschap bieden om hun eigen spel en vrije tijd vorm te geven – of ze stelt het buitenspelen voor grote en minder grote struikelblokken en beperkt zo het actorschap van kinderen.

Een buurt om te spelen is meer dan een buurt met een speelterrein

Het is een illusie om te denken dat buitenspelen hoort te gebeuren op de daartoe bestemde plekken, zoals speelterreinen en sportveldjes. Die specifieke plekken lijken het sociale verkeer in de publieke ruimte wat te ordenen en de mogelijke conflicten in te perken, want op sportveldjes rijden geen auto's en op een speelterrein hoef je je nooit te verantwoorden dat je daar speelt. Kinderen spelen inderdaad veel op die plekken die echt bedoeld zijn om er te spelen, te sporten of je te ontspannen. Twee derde van de spelende kinderen in het Buitenspeelonderzoek van 2019 werden op die plekken geobserveerd. In 2008 was dat nog maar de helft. Kinderen spelen dus steeds minder op straat of op andere plekken die niet vooral voor spel en ontmoeting zijn ingericht.

Speelterreinen, parken, sportveldjes zijn inderdaad de plekken die kinderen met elkaar delen en waar zij met elkaar afspreken. Toch kan je buitenspelen niet reduceren tot spelen op die eilandjes.

- Speel- en sportterreinen blijven publieke plekken waar de meest uiteenlopende categorieën mensen mogen zijn en hun plaats kunnen zoeken. Zijn er in de buurt problemen met sociale veiligheid, dan zullen die zich ook voordoen op deze terreinen. Is er weinig publieke ruimte in de buurt, dan zullen juist speel- en sportplekken sterk onder druk staan omdat zoveel mensen tegelijk er gebruik van willen maken.
- Speelterreinen, sportveldjes of parken zijn zelf wel autovrij, maar je moet er als kind wel eerst geraken. Niet alle speelruimte ligt centraal in de wijk en is zonder zorgen (zelfstandig) te bereiken door kinderen.
- In hun buurt spelen kinderen overal. Dichtbij huis op de stoep. In de stuiken, waar ze een kamp bouwen. Op een straatpleintje waar ze voetballen, omdat het dichtbij huis is, of omdat het echte veldje al bezet is. Spelen is ook fietsen, skaten, steppen, rolschaatsen... De stoep en de straat zijn en blijven dus belangrijke speelplekken.
- Bovendien is het niet wenselijk om spelen op te sluiten in de daartoe speciaal bestemde ruimtes. Spelen is wat kinderen doen; het is niet aan een plek gebonden maar hoort voluit bij de manier waarop ze in de wereld staan. De gedachte dat spelen op specifieke plekken hoort zoals de tuin of het speelterrein, maakt het uitsluiten van een kwetsbare groep als kinderen makkelijker. Het maakt hen ook onzeker: mag ik hier wel spelen, mag ik hier wel komen?

Het is juist door buiten te spelen in héél hun buurt dat kinderen hun buurt en gaandeweg hun stad of gemeente leren kennen, en er zo ook een band mee opbouwen. Buitenspelen is een opmaat tot burgerschap.

1.4. EEN ONDERZOEK IN VIJF STEDELIJKE BUURTEN

Wij hielden dit onderzoek in vijf **stedelijke buurten**. Het aantal kinderen dat buiten speelt, bleek in ons buitenspeelonderzoek van 2019 immers het sterkst gedaald in de meer stedelijke wijken, die dichter bebouwd en dichter bevolkt zijn. Die stedelijkheid legt mogelijk druk op de fysieke en sociale ruimte, op diverse manieren:

- Speelruimte kan schaars zijn, terwijl er wel veel mensen in de buurt wonen: op druk gebruikte plekken is er vanzelf meer kans op conflicten en op claimgedrag (een bepaalde groep die een plek of een voorziening 'voor zichzelf' opeist).
- De straat- en stoepruimte kan er beperkter zijn en dus minder speelmogelijkheden bieden.
- Het verkeer – met name het gemotoriseerde verkeer – speelt er een grotere rol en is voor kinderen gevaarlijk of hinderlijk in hun spel. Speelruimte kan ook moeilijker bereikbaar zijn omdat stedelijke omgevingen meer fysieke barrières hebben.
- De sociale diversiteit en complexiteit is groter en zichtbaarder in stedelijke omgevingen, waardoor buiten komen en buiten gaan spelen met meer uitdagingen gepaard gaat. Kinderen komen er meer en directer in contact met groepen mensen waar ze zich onzekerder bij voelen of die ze misschien liever zouden vermijden.

Hieronder stellen we de vijf wijken uit dit onderzoek kort voor en geven we aan welke kinderen we in elke wijk betrokken bij het onderzoek.

Seefhoek-Stuivenberg in Antwerpen

De Antwerpse wijk Seefhoek-Stuivenberg in Antwerpen-Noord is veruit de meest stedelijke wijk uit het onderzoek. Hij maakt deel uit van een **zeer dichtbebouwde en dichtbevolkte stedelijke omgeving met een superdiverse bevolking**. Seefhoek en Stuivenberg, die we in dit onderzoek als

één geheel beschouwen, waren twee van de zeven onderzochte wijken uit de Buitenspeelonderzoeken van 2008 en 2019.

In Seefhoek en Stuivenberg speelden – rekening houdend met de inwonersaantallen – in 2019 nog maar de helft van het aantal kinderen in vergelijking met 2008. Dat is een beduidend sterkere afname dan de daling met 37% die we gemiddeld zagen. Ten opzichte van 2008 was het aantal jonge inwoners beduidend gestegen, en was de wijk ook heel wat diverser geworden.

De wijk combineert vier grote appartementsblokken met een stratenpatroon van 19de-eeuwse woningen en weinig publieke (verblijfs)ruimte. De wijk heeft een jonge, superdiverse bevolking; het is tevens een aankomstwijk voor nieuwkomers. In de wijk ligt het Stuivenbergplein, een bovenlokaal park met sport- en speelvoorzieningen. Net ten noorden van de wijk ligt het grote Park Spoor Noord, met diverse speel- en sportvoorzieningen.

Voor het onderzoek spraken we met 15 meisjes (10-11 jaar) uit de meisjeswerking van Kras Noord, en met 14 kinderen uit het vijfde leerjaar van Villa Stuivenberg (10-11 jaar). Kras Noord heeft zijn werking in de Wilgenstraat, vlak aan de appartementsgebouwen van het Stuivenbergplein; Villa Stuivenberg ligt aan het Stuivenbergplein zelf. Bijna alle kinderen wonen in de wijk. We spraken ook met een vrijwilliger van SAAMO die tevens buurtouder is.

Het Foort in Temse

Ook deze wijk werd reeds opgenomen in de voorbije buitenspeelonderzoeken. Het Foort is een **kleinstedelijke wijk in de historische binnenstad met een wat recenter stadsvernieuwingproject** (wooninbreiding). De wijk ligt in het centrum van Temse, nabij de Markt en net ten noorden van de Schelde. Ten oosten van de wijk bevinden zich de spoorweg en de drukke Gewestweg N16.

In de ontsluitings- en verbindingsstraten bevinden zich verschillende winkels. Voorts bestaat de wijk vooral uit aaneengesloten woningen: rijhuizen en appartementen. De meeste rijhuizen hebben kleine koeren en tuinen. De straten hebben een verouderde, autogerichte indeling met smalle voetpaden. Centraal in de wijk ligt een meer recente inbreiding met een woonerf karakter. Er liggen vooral kleine ééngezinwoningen met tuintjes. Midden in deze inbreiding ligt een kleine speelruimte.

Voor dit onderzoek hielden we met twee groepen kinderen uit de Sint-Amelbergaschool telkens twee focusgesprekken. De school ligt midden in de wijk. De kinderen die deelnamen, wonen in het projectgebied. De deelnemers van de jongste groep waren 8 kinderen uit het 3de en 4de leerjaar. De oudste groep bestond uit 8 kinderen van het 5de en 6de leerjaar. We spraken ook met een ouder en een wijkagent.

Vogelweelde in Halle

In Halle werd de wijk Vogelweelde in samenspraak met de jeugddienst gekozen als een geschikte case voor een **naoorlogse sociale woonwijk, type tuinwijk**.

Vogelweelde is een kleine tuinwijk met sociale woningen: individuele rijhuizen en een beperkt aantal recentere appartementen. De straten hebben een klassiek straatprofiel. Er is weinig doorgaand verkeer. Achter de tuinen van de huizenblokken zijn enkele trage wegen. De wijk heeft een buurtcentrum en twee speelterreinen. Op één van de speelterreinen zijn sportfaciliteiten; het andere is recent heraangelegd en richt zich vooral op jonge kinderen. Ten zuiden van de wijk liggen sportvelden en worden nieuwe woningen gebouwd. Er wonen veel jonge gezinnen. Het is een gemengde buurt met een grote Marokkaanse gemeenschap en ook veel autochtone bewoners, die er vaak al lang wonen. Nu en dan staan er huizen leeg om gerenoveerd te worden.

Voor dit onderzoek gingen we in gesprek met kinderen uit de buurtwerking in de wijk: twee opeenvolgende sessies met de jongste kinderen van de tienerwerking (14 kinderen, 10-13 jaar), en 1 sessie met de oudste kinderen van de kinderwerking (9 kinderen, 8-11 jaar). We spraken met de twee buurtwerksters over de kenmerken van de buurt, sociale cohesie, de rol van de buurtwerking, en het buitenspelen in de wijk. We hielden voorts een individueel interview met een ouder en een gesprek met een groep van 6 volwassenen buurtbewoners.

Sint Janswijk in Kortrijk

De Sint Janswijk in de West-Vlaamse centrumstad Kortrijk is een **zeer diverse wijk in het centrum van de stad**. De wijk ligt tussen het kanaal, de R36 en de spoorlijn in. De buurt bestaat vooral uit straten met aaneengesloten rijwoningen. De straten hebben een klassiek profiel met langsgeparkeerde auto's; straten en stoepen zijn niet opvallend breed of smal. De meeste huizen hebben een tuin. De belangrijkste speelzone is het gebied van de V-tex, een oude textielsite die nu als tijdelijke speelzone is ingericht. Daarnaast is er ook een kleine speelruimte rond de kerk. Het nieuw aan te leggen Groeningepark is ook een gekende speelzone voor kinderen. Het Stadspark ligt vlakbij, maar hiervoor moet je wel de drukke R36 oversteken.

Voor dit onderzoek gingen we in gesprek met volledige klasgroepen van het 5de en 6de leerjaar van twee scholen die allebei in de wijk liggen: buurtschool V-tex en basisschool St. Jozef. Daarnaast gingen we in gesprek met een oudergroep van de St. Jozefsschool, en met enkele andere ouders uit de buurt, over hoe zij het buitenspelen van hun kinderen ervaren.

Heilig-Hartwijk in Hasselt

De Heilig Hartwijk in Hasselt werd in samenspraak met de jeugddienst gekozen als **kindrijke stadswijk buiten het centrum**, gelegen ten noordwesten van het centrum van Hasselt tussen de kleine en de grote ring.

De wijk heeft een deelgebied oudere rijwoningen in een relatief ruim stratenpatroon, en een aanpalend deel van de wijk met nieuwe woningen (huizen en appartementen) in een woonerf. Een deel van de wijk met vrijstaande villawoningen werd buiten het projectgebied gehouden omdat het te zeer afwijkt van het meer stedelijke woningenpatroon van de rest van de wijk. In de wijk liggen verschillende speelterreinen. In het westen van de wijk liggen een aantal sportvoorzieningen.

Voor dit onderzoek spraken we met leerlingen van twee scholen die in het projectgebied liggen: de Daltonschool 2, en de Tuinwijkschool. In de Daltonschool 2 gebeurde de inspraak met alle kinderen uit het 3e tot 6e leerjaar die in het projectgebied wonen (10 kinderen van 9 tot 11 jaar); in de Tuinwijkschool met de 8 kinderen uit het zesde leerjaar (allen 11 jaar) die in het projectgebied wonen. Bij alle kinderen van het 4e tot het 6e leerjaar in de Tuinwijkschool (66 kinderen) werd ook een enquête over buitenspelen afgenomen. Deze kinderen wonen niet noodzakelijk in het projectgebied.

1.5. AANPAK

Dit onderzoek is kwalitatief van aard omdat het zich richt op hoe kinderen het spelen in hun wijk beleven en wat voor hen daarbij precies de mogelijke struikelblokken zijn. We koppelden inspraak over lokale buurten aan onderzoek via groepsgesprekken met kinderen. Voor elk van de vijf steden en gemeenten maakten wij ook een onderzoeksverslag met de meer gedetailleerde lokale resultaten.

In elke wijk hielden we drie of vier groepsgesprekken met kinderen die in de wijk wonen. Dit gebeurde via scholen die in de buurt zelf gelegen zijn; in Antwerpen ook via een meisjeswerking en in Halle uitsluitend via de buurtwerking. We spraken voor dit onderzoek met ongeveer 120 kinderen.

- Wanneer het kon, gingen we met de kinderen op stap en vroegen we hen om ons een **rondleiding** in hun buurt te geven; zo konden zij zelf de leiding nemen en onderling overleggen wat zij wilden tonen. We gaven kinderen daarbij een minimaal houvast: we vroegen hen om ons rond te leiden naar de leuke, de stomme of saaie en de geheime plekken van de wijk, om daar een foto te nemen. In buurten waar kinderen vaak buiten spelen en buiten zijn, viel het hen niet moeilijk om meteen de plekken op te noemen die ze zeker wilden tonen, en was een route zo uitgestippeld. Onderweg of op de plekken zelf komen makkelijk verhalen naar boven over hoe het is om in de wijk te wonen of er te spelen.
- In de groepen waar deze rondleiding niet mogelijk was, lieten we de kinderen op basis van een **kaart** van de wijk aan het woord over de verschillende speelplekken en hun beleving daarvan.

- Vervolgens lieten we de kinderen **brainstormen** over 'buitenspelen in hun wijk', via een aantal hoofdthema's: waar spelen ze, wanneer, met wie en wat; wat is in de wijk leuk en lastig, wat kan beter? Door de brainstorm konden we ook ingaan op plekken buiten de wijk.
- Aan de hand van stellingen en open vragen gingen we met de kinderen in gesprek over de **wijk als sociale ruimte**. We gingen op deze manier in op de vraag of de meeste kinderen en de meeste volwassenen in de wijk elkaar kennen, of er mensen en plekken zijn in de wijk waar kinderen bang voor zijn, wat het leukste is aan de mensen in de wijk...
- Voor de vragen over **ouders** (bezorgdheden, regels en afspraken) en over de plaats van buitenspelen tussen andere **vrijtijdsbestedingen** maakten we gebruik van een **individuele** aanpak (individuele interviews en een actieve oefening over tijdsbesteding met nagesprek), omdat die minder rechtstreeks met de buurt samenhangen en individueel sterk kunnen verschillen.
- In Antwerpen (Kras) en Kortrijk werden kinderen die dit wilden en hiervoor toestemming hadden, per twee geïnterviewd terwijl ze **gefilmd** werden. Het ging om vragen zoals 'Wat betekent buiten spelen voor jou?' en 'Als ik burgemeester was, wat zou ik doen zodat er meer wordt buitengespeeld?' Deze video's, gericht op verdere valorisatie, werden ook mee opgenomen als onderzoeksdata.

2. DE BUURT ALS FYSIEKE SPEELRUIMTE

Kinderen spelen altijd ergens. De straten en stoepen, pleinen en parken, speel- en sportterreinen in een wijk vormen de ruimtelijke speelomgeving waarin kinderen hun weg zoeken. De fysieke ruimte heeft een zichtbare invloed op de speelkansen van kinderen. Sommige kinderen wonen in zeer dichte wijken, zonder eigen tuin en met weinig publieke speelruimte. Andere kinderen beschikken dan weer over bredere stoepen of over meerdere plekken waar ze kunnen en mogen spelen en elkaar ontmoeten.

Heel wat soorten plekken en hun verbindingen maken samen het speelweefsel in een wijk uit.

- In bijna elke wijk vinden we wel een **centrale speelplek**, waar de meeste kinderen naartoe gaan en waar het makkelijk is om met vrienden af te spreken: een gedeelde ankerplek in de wijk.
- Daarnaast zijn **kleine speelplekjes** van groot belang voor een bespeelbare buurt, zeker voor de wat jongeren kinderen. Deze kleine speelplekken zijn een stapsteen in het grotere geheel van het speelweefsel van de wijk.
- De **verbindingen** tussen plekken zijn dus ook van groot belang. Afhankelijk van de mobiliteitssituatie in de wijk is het gemakkelijk of lastig om meerdere speelplekken te bereiken. Daarin speelt de weginfrastructuur en met name het gemotoriseerd verkeer een cruciale rol. Sommige kinderen kunnen of mogen niet ver van huis om buiten te gaan spelen.
- Ook de **eigen straat** – of de stoep voor het huis – is een mogelijke speelruimte. Toch is op straat spelen voor heel wat kinderen niet haalbaar of gewoon niet denkbaar.

2.1. EEN GEDEELDE ANKERPLEK

In alle cases speelt één specifieke speel- of ontmoetingsplek een centrale rol. Die ankerplekken zijn plekken waar kinderen meestal naartoe gaan, die zij het beste kennen, en waar ze elkaar ontmoeten. Dit wil in de meeste gevallen niet zeggen dat er geen andere speelplekken zijn: er zijn ook kleinere of minder centrale plekken waar kinderen soms heengaan. Maar het is minder vanzelfsprekend om elkaar daar te ontmoeten of af te spreken.

In de **Sint-Janswijk in Kortrijk** is de V-tex-site de centrale ankerplek in de wijk. Het is een grote groene zone met een aantal oude fabrieksgebouwen. De Buurtschool V-tex grenst aan de publieke ruimte en gebruikt de site onder meer tijdens de speeltijd, waardoor de kinderen van de school de plek goed kennen. Ze spelen dan vooral groepsspelletjes. Door de grootte en inrichting van het park zijn er genoeg speelkansen. Het beheer van het terrein laat evenwel te wensen over, en door het wat ingesloten karakter van de site is er weinig sociale controle. Hierdoor hebben kinderen het gevoel dat er buiten de schoolcontext te weinig te doen is en voelen ze zich er niet overal thuis of veilig.

In **Vogelweelde in Halle** is 'het voetbalveld' het meest populaire speelterrein in de wijk. Het is een combinatie van een klassiek speelterrein met een voetbalveld en enkele sporttoestellen, en het trekt zowel kinderen als jongeren aan. Sommige kinderen komen hier elke dag. Naast die belangrijkste ankerplek zijn er in de wijk twee andere plekken die weinig voor het 'voetbalveld' moeten onderdoen. Een speelterrein dat vooral op jongere kinderen is gericht, noemen kinderen 'het pleintje'. Vroeger was dit terrein aantrekkelijker voor verschillende leeftijden, zodat de wat oudere kinderen er met nostalgie over spreken. Ook het verkeersvrije binnenplein voor het buurthuis is een belangrijke afspreekplek. Het afdak voor het buurthuis is daar de favoriete plek.

In de **Heilig-Hartwijk in Hasselt** is het Anne Rutten-speelterrein goed gekend bij de kinderen. Kinderen uit de hele wijk komen hier spelen. Het speelterrein sluit aan bij grasvelden, de publieke kippenren Kippodroom, een scoutsterrein, en sportvelden wat verderop. Die voorzieningen bij het

speelsterrein zelf zorgen er mee voor dat dit in de wijk een belangrijke ankerplek is. Het speelsterrein heeft een meer open karakter dan de kleinere speelsterreintjes in de wijk, die in wezen zijn ingeplant in restruimte en door hun besloten ligging soms lijden onder een gebrek aan sociale controle.

We zoomen even in op het Anne Rutten-speelsterrein als een succesvolle en betekenisvolle gedeelde ankerplek. Het is een vrij nieuw, ruim speelsterrein met veel grasvelden, speeltoestellen die op een zandondergrond staan, een parcours met touwen en balken...

Het speelsterrein is goed gekend en wordt ook gebruikt door kinderen die niet vlakbij wonen. 'Dat is redelijk ver, maar ik heb een bmx en dan gaat dat wel redelijk snel.' Het is daarmee het meest gebruikte speelsterrein in de wijk. Een groene fietsas verbindt deze plek met het Heilig-Hartplein in het bebouwde centrum van de wijk.

Zo gaat een groepje bevriende meisjes vooral daar spelen wanneer het mooi weer is. Ze vertellen over de voorbije zomer: het had een dag hard geregend, en de volgende dag was het heel warm weer. Ze zijn toen in hun badpak naar de speeltuin gegaan en konden waterspelletjes spelen op de trampoline: daar stond water onder dat bij het springen naar boven opspatte.

Heel wat jongens voetballen hier graag. 'Vroeger was dat kippenhok er nog niet, en dan speelden wij altijd daar. Zijn oudere broer heeft me daar leren voetballen.' Dat het speelsterrein deel vormt van een grote zone met de kippodroom, de sportvelden, de scoutslokalen en bosjes, maakt deze zone tot de logische centrale plek in de wijk. 'Toen corona begon, dan waren we daar elke dag, elke dag na school, dan waren we hier of in het bos. En daar hadden we dan een kamp. Kampen en zo en altijd spelen.' Kinderen uit beide scholen spreken over kampen bouwen in het bos en over de animositeit die daarbij hoort. Het toont dat kinderen eigen plekje's in de wijk maken en claimen: in 'het bos' is daar in deze wijk ook echt de gelegenheid toe.

Ook de sportterreinen naast de Kippodroom zijn goed gekend. 'En op die sportterreinen, daar mogen wij ook op.' 'Soms ga ik daar met vrienden op, of soms met de familie.'

In **Het Foort in Temse** is de belangrijkste speelplek het Daccapark, een vrij klein speelsterrein dat centraal ligt in de wijk, midden in de inbreiding. De kinderen komen hier vooral om te voetballen, en de plek is in zekere mate ook de ontmoetingsplek voor vrienden in de wijk. Omdat het terrein nogal klein is en de speeltoestellen vooral op kleine kinderen gericht zijn, schiet het Daccapark eigenlijk tekort als echte ankerplek. De favoriete speelplekken die kinderen noemen, liggen buiten hun eigen wijk, maar de meesten mogen er niet zelfstandig heen.

De centrale ankerplek in **Seefhoek-Stuivenberg in Antwerpen** is het Stuivenbergplein, een groot park met speel- en sportvoorzieningen dat heel diverse groepen aantrekt en vaak zeer druk bezocht is. Hier is onder meer een groot voetbalveld te vinden en een avontuurlijk speelsterrein met heuvels en speeltoestellen. Het plein voelt bij de kinderen erg vertrouwd aan; sommige kinderen komen er elke dag spelen. De meeste kinderen mogen er ook zelfstandig komen. De voetbalkooi wordt wel vooral gebruikt door jongens; meisjes en jongere kinderen spelen er minder in.

De gedeelde ankerplekken hebben verschillende overeenkomsten:

- Het is er voldoende groot en er kunnen voldoende kinderen op spelen.
- Er is genoeg te doen: er is een diversiteit aan speelkansen.
- Er is meestal een sportveld aanwezig, of een plek waar je makkelijk kunt voetballen.
- Het ligt centraal in de wijk en is voor de meeste kinderen goed bereikbaar.
- Er zijn meestal andere voorzieningen in de buurt (groen, winkels, sport), waardoor het niet alleen omwille van het spelen zelf een interessante plek is.

2.2. EEN RUIMER WEEFSEL VAN DIVERSE PLEKKEN, MET MAKKELIJKE VERBINDINGEN

Naast de belangrijke ankerplek in de wijk is het grotere geheel van kleine speel- en ontmoetingsplekken in de wijk ook van belang. Kinderen wonen immers niet allemaal dichtbij de grote speelplek en spelen ook graag dicht bij huis.

'Bij mij zijn er pleintjes die heel ver zijn van mij, en dan moet ik heel ver wandelen. Ik zou wel graag een pleintje dicht bij mijn huis hebben, dan zou ik wel een beetje meer naar buiten gaan. Het is ver om te stappen. Heel soms ga ik ook met de fiets, maar met de fiets kan ik ook niet altijd. Want mijn broer en zus gaan ook vaak weg naar vrienden en vriendinnen, en nemen de fiets dan mee naar daar. En ik heb geen zin om zo lang te wandelen.'

De meeste kinderen gaan nog niet zelfstandig buiten hun wijk; dat doen ze veeleer met hun ouders, bijvoorbeeld naar grotere speelplekken of grotere sportfaciliteiten zoals een zwembad of echte voetbalvelden. Maar ook de speelplekken binnen de wijk zijn niet voor alle kinderen zomaar makkelijk te bereiken, bijvoorbeeld vanwege het drukke verkeer. Kinderen hebben daarom ook nood aan kleine speel- en ontmoetingsplekjes. Dat voelen ze zelf heel sterk aan: ze zeggen vaak dat vooral jongere kinderen nog niet zo ver van huis mogen en dat plekken dicht bij huis dus echt wel nodig zijn.

'Ik zou pleintjes dichterbij willen voor bij kinderen, want sommige kinderen mogen ook niet zo ver wandelen. Bijvoorbeeld zo van die kleine kinderen, onder de 9 jaar, sommige kinderen mogen zo niet helemaal alleen weggaan. Als ik burgemeester was, zou ik pleintjes maken die zo wat dichterbij de kinderen zijn, want sommige ouders hebben geen zin om mee te gaan en dan kunnen die kinderen niet helemaal alleen gaan.'

'Ja, meer pleintjes zodat ze bijvoorbeeld aan de overkant van hun huis zijn, dan kunnen ouders perfect zien waar hun kinderen zijn. Zodat ze meer naar buiten gaan.'

De mate waarin er een heel weefsel van grotere én kleinere plekken is, verschilt aanzienlijk tussen de vijf wijken. In sommige wijken kunnen kinderen een heleboel speelplekken of passageplekken benoemen, in andere wijken lukt dat kinderen niet. Als de grotere plekken dan moeilijk bereikbaar zijn of te druk bezet zijn, betekent dit een gebrek aan speelkansen.

In Antwerpen zijn er in de wijk niet veel andere mogelijkheden dan het Stuivenbergplein. Op andere plekken is het lastig om te geraken, of mogen kinderen niet zelfstandig komen. Kinderen geven aan dat er veel verkeer is, maar vooral de mogelijke confrontatie met enge mensen zijn een belangrijke belemmering, met name voor de meisjes. De kinderen spelen in deze wijk wel vaak op de stoep en dicht bij het huis.

In Halle is het speelweefsel in de wijk wel sterk aanwezig. Er zijn veel plekjes die kinderen kunnen benoemen.

We zoomen even in op de diverse betekenisvolle plekken in de wijk Vogelweelde in Halle.

Kinderen noemen in deze wijk niet alleen de formele speelterreinen en het plein bij het buurthuis als betekenisvolle plekken. Achter het buurthuis ligt een wat verborgen terras dat uitdrukkelijk niet bedoeld is als 'plek voor kinderen', maar dat door de kinderen zelf toch werd toegeëigend als een 'plek van kinderen'. Ze komen er om te chillen, te praten, chips te eten... Er is ook wifi. 'Iedereen komt hier omdat er wifi is.' Het wachtwoord staat daar ook tegen de deur. De kinderen komen hier 'ook gewoon omdat dat een leuke plek is. Je hebt hier ook zo overzicht over de wijk.' 'We komen hier ook meestal om verstoppertje te doen.'

Kinderen komen ook op 'verboden' plekken in de wijk, die ze ons ook tonen tijdens hun rondleiding. Zo spreken ze over de tijdelijk leegstaande en te renoveren woningen in de wijk. 'Van die tuinen waar niemand woont, daar gaan we aan de deur staan en daar zijn zo van die dikke spinnen en er zijn verlaten wc's.' 'Ja, zo een huis en de ruit is kapot en je kan daarin gaan.' Er zijn al klachten gekomen van burens die melden dat er kinderen in de huizen komen. Die leegstaande huizen zijn geen onlogische plekjes voor (oudere) kinderen om iets mee te doen. Ze geven een onverwachte, tijdelijke mogelijkheid om een eigen plek te maken. Over de tieners zegt de buurtwerkster: 'van een leegstaand tuinhuis maken ze een eigen buurthuis en zo... Daar zit blijvend spel in. Dat zijn dan jongens van 13, 14 jaar.'

Op hun rondleiding tonen kinderen ons ook 'de kelders'. Onder het buurthuis is een parkeergarage. Een smalle trap naar beneden leidt naar een glazen deur, van waaruit je in de garage kan komen. Dit is geen plek om lang te blijven rondhangen, maar ze is wel een beetje spannend. 'Je kan hier niet echt spelen, we komen hier gewoon om mensen te doen schrikken.' 'We gaan hier geen 15 minuten spelen.'

De kinderen tonen nog een plek waar nu nieuwe woningen gebouwd worden. Het was vroeger een bosje. Een plek die ze zich konden toe-eigenen en daarom echt leuk was, maar ook wel een enge plek, met 'dode dieren en graffiti op de bomen'.

Een belangrijk onderdeel van een breder speelweefsel zijn passageplekken: plekjes waar je kort even speelt of makkelijk even op een bankje kunt zitten. In Hasselt fungeert Het Heilig-Hartplein voor de kerk als passageplek: sommige kinderen blijven even op de speeltoestellen spelen als ze van school naar huis gaan, of wanneer hun ouders het café aan het plein bezoeken.

Plekken in een wijk geven vaak maar speelkansen aan een beperkte groep kinderen. Niet alle kinderen vinden er hun gading, of ze worden weggejaagd door andere groepen. In Kortrijk geven kinderen aan dat ze zich niet altijd even op hun gemak voelen op de grote maar wat besloten V-tex-site. Op het speelterreintje bij de kerk is er wel veel meer sociale controle, maar het is vooral ingericht voor de jongste kinderen. Er is ook een trampoline, maar die wordt dan weer te veel gebruikt: 'Ik vind het wel jammer dat er hier zo weinig is.' Ze vinden het 'een beetje triestig'. 'Er is bijna niets. Wij vinden de trampoline wel goed, maar ze is kapot aan het gaan omdat er veel grote mensen op springen. Ik heb eens gezien dat kinderen van 18 erop sprongen.' Maar er komt eigenlijk niemand van de kinderen hier echt speciaal naartoe, misschien heel af en toe.

2.3. RUSTIGE OF DOODLOPENDE STRATEN BIEDEN MEER KANSEN OP SPEL

Op straatniveau zijn de speelkansen binnen een wijk soms heel uiteenlopend. Wonen in een rustige straat kan ervoor zorgen dat kinderen meer op straat spelen. De straat biedt speelkansen die een drukke straat gewoon niet heeft. Dit horen we bijvoorbeeld bij enkele kinderen in Kortrijk:

'Ik woon in een rustige straat, een doodlopende straat. Als ik de andere kinderen hoor, denk ik dat ik geluk heb dat ik daar woon. We kunnen gewoon op straat spelen. Soms draait er eens een auto en dan gaan we even aan de kant met onze bal.'

Ouders kunnen daar overigens een actieve rol bij spelen:

'Nu ga ik met mijn zoon naar buiten en zet de goaltjes in onze doodlopende straat, midden op de weg. Daar moest mijn zoon aan wennen, maar nu is hij het wel gewoon. Ik zeg hem dat hij op de auto's moeten letten, maar dat de auto's ook op hem moeten letten.' (ouder, Kortrijk)

De inrichting van de straat bepaalt sterk wat kinderen er wel en niet kunnen doen. 'Voor mij valt dat wel mee. Ik heb geluk want ik woon in een doodlopende straat, dus ik kan best veel fietsen.' 'Het is een eenrichtingsstraat bij mij, dan komen er ook niet zoveel auto's.' Voor andere kinderen is dat eigenlijk niet denkbaar: 'Bij mij is het moeilijk om te voetballen of zo, want er komen heel de tijd auto's.'

In de Heilig-Hartwijk in Hasselt is het voor de meeste kinderen wel vanzelfsprekend om op straat te spelen. Zij spelen op klassieke brede straten, waar er veel ruimte is om te spelen. Ze spelen verstoppertje, fietsen er rond of skeeleren. Maar de straat zelf is niet altijd even aantrekkelijk. Het nieuwere deel van de wijk heeft een woonerfinrichting maar is zeer stenig: 'In mijn straat is het heel rustig, maar het is niet dat ik daardoor veel ga buitenspelen. Maar er komen bijna geen auto's langs. Het is gewoon een normale straat, er is niet echt iets te doen.' Desgevraagd verkozen de kinderen uit deze wijk de klassieke straatinrichting boven deze nochtans rustige woonerfinrichting, omdat de stenige omgeving weinig speelkansen lijkt te bieden.

In stedelijke wijken biedt een speelstraat de kans aan kinderen om spelen op straat toch te ervaren. Kinderen in Hasselt en Kortrijk beginnen hier zelf spontaan over.

'Ik weet nog iets: een speelstraat! Iedere laatste zondag van de maand, is er in dit stukje de speelstraat. De laatste zondagen van de maand, en in de zomervakantie iedere vrijdag. Dan zijn er veel kinderen.' (Hasselt)

In de dichtbebouwde stedelijke wijken in Temse en Antwerpen spelen de kinderen ook op straat, maar dan vooral vlak voor het huis, op de stoep. Het verkeer maar ook bezorgdheden over sociale veiligheid belemmeren veel kinderen daar in hun bewegingsvrijheid doorheen de wijk (zie verder).

2.4. TEKORTKOMINGEN VAN BELANGRIJKE SPEELPLEKKEN

Het ontbreken van een goed functionerende ankerplek in Het Foort in Temse, weegt sterk op het buitenspelen in de wijk. Het Daccapark, het speelterrein centraal in de inbreiding, schiet qua inrichting tekort om echt een goede ankerplek te kunnen zijn. Het is de enige plek binnen de wijk waar de meeste kinderen zonder problemen naartoe mogen. Het is een belangrijke plek omdat hij ervoor zorgt dat kinderen die graag buiten willen spelen, wel degelijk een plek in de buurt hebben om dit te doen. Toch zijn er in de praktijk niet zo vaak kinderen te vinden. Voor de wat oudere kinderen biedt het Daccapark eigenlijk alleen een voetbalveld, want de speeltoestellen zijn niet gericht op hun leeftijd. Het terreintje ligt wel centraal en is door alle kinderen gekend, maar het is allemaal wat te klein. Omdat het omgeven is door parkings, de gemeentelijke magazijnen en de muren van het Dacca-complex, is er ook weinig sociale controle.

Die tekortschietende centrale plek komt bovendien in een context waarin ook de straat en kleinere plekken weinig speelkansen bieden. In de oudere straten met klassiek profiel ontnemen de zeer smalle voetpaden en het weinig afgeremde autoverkeer duidelijk speel- en verplaatsingskansen voor kinderen. In de wooninbreiding centraal in de wijk blijft de auto ondanks het gegroepeerd parkeren en de woonerf-achtige straatindeling toch zeer aanwezig, en de buurt heeft zeer weinig plekjes die voor kinderen (en volwassenen) als ankerpunt of passageplek kunnen dienen.

Daarom gaan de meeste kinderen graag buiten de wijk spelen, op plekken die meer gevarieerde speelkansen bieden. De plekken waar kinderen dan het vaakst over spreken, liggen buiten de wijk: het terrein rond het zwembad Vita Scheldebad (ongeveer 500m van de wijk), en de terreinen rond voetbalclub KSV Temse (ongeveer een kilometer van de wijk). Bij het zwembad zijn er speeltoestellen zoals een klimrek en een beter veld om te voetballen dan in het Daccapark. Het is voor de meeste kinderen evenwel een plek waar ze niet alleen naartoe mogen, en waar ze eerder heen gaan samen met ouders, broers of zussen. Bij KSV Temse kan je voetballen en skaten, of naar de sporten kijken. Ook hier mogen de meeste kinderen enkel onder begeleiding heen.

Hier zijn fysieke en sociale drempels gekoppeld aan elkaar. De afstand tot de favoriete speelplekken is een ruimtelijke drempel, die meteen ook een sociale drempel vormt om er te komen, want kinderen zijn afhankelijk van anderen om hen tot deze plekken te begeleiden. Als vrienden of familie geen tijd of zin hebben om met hen mee te komen, kunnen de meeste kinderen niet spelen op hun favoriete plek.

2.5. SCHAARSTE VAN FYSIEKE SPEELRUIMTE

Kinderen ervaren in sommige wijken een schaarste aan fysieke speelruimte. In stedelijke omgevingen is dat een belangrijk thema. Het drukke gebruik van een ruimte in een (zeer) dichtbevolkte en dichtbebouwde wijk leidt makkelijk tot conflicten en claimgedrag en beperkt de beschikbare tijd om gebruik te maken van bepaalde plekken of voorzieningen.

In de meest dichtbebouwde en dichtbevolkte wijk uit het onderzoek, Seefhoek-Stuivenberg, is dat uitdrukkelijk een thema. Er is wel degelijk bruikbare en bespeelbare openbare ruimte in de wijk. Toch is ze beperkt in verhouding met het grote aantal (jonge en oudere) inwoners in de wijk, mede in het licht van de doorgaans beperkte privéruimte (binnenruimte en tuin) in en bij de woningen. Hotspots worden al snel te druk en bepaalde speel- en sportvoorzieningen vallen ten prooi aan claimgedrag, dat heel veel te maken heeft met de schaarste aan plekken. Daar zijn met name jonge kinderen en meisjes vaak de dupe van. Op het druk bespeelde Stuivenbergplein worden zeker de voetbalvoorzieningen zeer druk gebruikt, maar dan vooral door wat oudere jongens. Anders dan op een speelterrein met verschillende speeltoestellen, heuvels of groen, is een sportveld vaak moeilijk door heel diverse groepen tegelijk te gebruiken. Dat maakt dat kinderen in deze wijk toch om meer voetbal- en sportmogelijkheden vragen, ook al is het Stuivenbergplein daar uitdrukkelijk ook op ingericht.

Het grote terrein van V-tex in De Sint-Janswijk in Kortrijk kan heel wat kinderen aan, maar daardoor is de ondergrond modderig of oneffen geworden, en is het niet overal nog aangenaam om te voetballen of te basketten. De kinderen wijzen daar uitdrukkelijk op: vroeger waren er meer speelkansen op het terrein. Echte alternatieven in de wijk zijn er niet te vinden, en de kinderen voelen dit aan als een tekort.

Niet enkel het aantal vierkante meter aan fysieke ruimte zorgt voor een gevoel van schaarste. Ook het aanbod laat soms te wensen over. Oudere kinderen halen vaak aan dat er te weinig speelruimte is afgestemd op hun leeftijd. In de Sint-Janswijk in Kortrijk is dat lastig: oudere kinderen missen hier sportvoorzieningen en zoeken op speelterreinen altijd naar avontuurlijke speelruimte met genoeg uitdagingen:

'Er is wel een speelplek in de buurt (aan de kerk), maar daar is enkel een trampoline voor grotere kinderen. De rest is voor kleine kinderen en niet leuk voor ons. En de trampoline is vaak bezet.'

In Halle werd een pleintje heringericht, maar nu zijn er enkel nog speeltoestellen voor jongere kinderen.

'Ik vind het hier minder goed dan vroeger. Hier was een leuker parkje, maar ze hebben alles weggedaan, vroeger was het leuker.' 'Er was een kasteeltje waar je in kon, er waren verstopplekken en een grote glijbaan. En er was keiveel zand.' 'Nu is het alleen maar voor baby's.'

2.6. GEMOTORISEERD VERKEER KAN HINDERLIJK ZIJN OM TE SPELEN

Druk verkeer maakt het hinderlijk om buiten te spelen en zich doorheen de wijk te bewegen.

'Ze (mama) leert mij altijd wel dat je naar links en rechts moet kijken, maar soms helpt het niet want auto's geven u niet zo vaak voorrang. Dan is dat gewoon doorrijden en dan staat ge daar 10 minuten te wachten.' (Temse)

In sommige buurten zorgt het autoverkeer bij kinderen ook echt voor een sterk onveiligheidsgevoel. Vooral in Temse en ook in Kortrijk is dit een belangrijk thema. Kinderen voelen zich beperkt door het verkeer en kunnen op veel plekken niet geraken omdat het verkeer te gevaarlijk is en zij zich dus niet zelfstandig kunnen verplaatsen.

In Temse geven de kinderen doorheen de sessies steeds opnieuw aan dat ze de auto's onveilig vinden in hun woonomgeving. De auto's rijden te snel door de wijk. De frustraties liggen hoog. Eén jongen zegt: 'Ik wil alle auto's weg'. De kinderen geven aan een onveilig gevoel te hebben bij het oversteken, onder meer bij de school. Ze vragen spontaan maatregelen als verkeersdrempels en boetes, en zouden een speelstraat willen om te kunnen buiten spelen.

Voor heel wat bevraagde kinderen is spelen in de eigen straat onmogelijk, door het vele verkeer dat er komt, zoals voor deze kinderen in Kortrijk:

'Ik woon in een drukke straat, met veel bussen. Er zijn ook veel garagepoorten, dus als ik wil skeeleren moet ik altijd goed uitkijken.'

'Mijn straat is heel druk, dat gaat niet [om op straat te spelen]. Wel krijten op de stoep. Maar dat is al twee jaar geleden.'

De kinderen vinden het vele en onveilige verkeer vervelend, en passen hun gedrag hierop aan:

'Wij gaan op vrijdagavond naar hiphop met de fiets. Tot een bepaald punt mag ik met de fiets op straat, maar als het druk is niet meer, dan moeten we te voet.'

'In mijn straat zijn er veel auto's, dus daar kun je niet spelen. Ik ga dan naar een rustige plek in mijn buurt, daar is in de zomer ook een speelstraat.'

Het verkeer is niet alleen gevaarlijk of hinderlijk in de eigen straat. Het beperkt ook de mobiliteit doorheen de wijk. In een van de gesprekken in Kortrijk vroegen we of het belangrijker is om meer speelterreintjes dichtbij te creëren, of om de straten veiliger te maken. Het antwoord was eenduidig in de groep:

'De straten veiliger! Dan kun je alleen verder gaan en dan hoef je niet hier te blijven. Dan laat je dit [speelterrein] voor de kleine kinderen die dit leuk vinden. En dan kun je naar je eigen favoriete speelplek gaan.'

In Seefhoek-Stuivenberg in Antwerpen geven kinderen zeker wel aan dat er te veel verkeer is. Toch is dat voor hen niet echt een prominent thema. Wel is het autoverkeer zeker zeer aanwezig in de wijk, maar er wordt vooral gespeeld op autovrije pleinen en parken, of vlak voor het huis op de stoep. Anders dan in andere wijken wordt de plaats van de auto niet in vraag gesteld. De aandacht gaat vooral naar sociale veiligheid: onderweg kan je vervelende of enge mensen tegenkomen en vooral dat beperkt kinderen om naar (speel)plekken te kunnen of te mogen gaan.

In de wat rustiger wijken in Halle en Hasselt zorgt het verkeer niet echt voor een beperkte actieradius voor kinderen binnen hun eigen buurt. In Halle geven de kinderen zelf aan dat er 'keiweinig auto's' zijn. Om echt te spelen op straat is het toch te druk, maar het verkeer zorgt er niet voor dat zij minder buiten spelen. Ze kunnen de vele plekjes in hun wijk makkelijk bereiken. Kinderen vinden het vanzelfsprekend om zich binnen de wijk te verplaatsen.

Ook in Hasselt speelt het gemotoriseerd verkeer binnen de wijk zelf voor veel kinderen geen grote rol. Een zachte, groene fietsas loopt doorheen de wijk, langs het centrale Heilig-Hartplein in de wijk én de belangrijkste speelzone. Het is ook op de straten zelf gemakkelijk fietsen in de wijk en de meeste kinderen vinden het niet te druk. Dit zorgt er ook voor dat het voor kinderen vanzelfsprekender is om op straat te spelen. 'Dat valt wel mee. In het weekend is het echt niet druk. Dan zijn er bijna geen auto's en geen fietsen, dan kan je eigenlijk gewoon op straat zitten te spelen in mijn straat.'

Voor een meisje dat aan een steenweg woont die de wijk begrenst, is dat helemaal anders. Haar straat is meteen een enorme barrière om naar de speelplekken in de wijk te gaan. Ze speelt daarom vooral in de tuin. Als iemand vertelt dat hij gewoon mag gaan buitenspelen als hij dat zelf wil, zegt zij:

'Euhm, bij mij, nee, want als we [buiten] gaan [spelen] komt iemand van mijn ouders mee, want er is zoveel verkeer. Dus dat gaat niet echt. Het verkeer is echt zo veel. En dan komen er auto's van daar en daar... Dus daardoor ga ik niet zoveel buitenspelen. Want anders zouden we echt [meer buiten spelen]... Als het ook nog dichtbij was, want nu woon ik wat ver [van de pleintjes].'

2.7. BEHEER, AFVAL EN VERWAARLOZING

Op veel plekken valt het kinderen op dat het beheer van speelplekken te wensen overlaat. Op de grote, centrale speelsite V-tex in Kortrijk klagen de kinderen over de slechte ondergrond om te voetballen; er is veel modder en plassen maken een deel van het terrein soms onbruikbaar. Tegelijk het gaat ook over afval en over sporen van drugs- en alcoholgebruik. De kinderen vinden dat het speelterrein er vroeger beter aan toe was. Ze herinneren zich leuke speelmomenten, maar geven aan dat de plek nu wat minder aantrekkelijk is:

'Hier doen we basket, in die goal.' Iedereen vindt de basket hier de leukste plek. Maar er zijn ook wel mensen die drugs nemen. 's Avonds kwam de politie om mensen op te pakken.'

'Hier was vroeger een mooi kamp, maar nu is dat weg. Er is wel veel modder voor de goal.'

Ook wordt de trampoline op het speelterreintje bij de kerk zo veel gebruikt dat die vaak stuk is. Kinderen komen er sindsdien ook minder vaak.

In Antwerpen is aan de ondergrond te zien dat het Stuivenbergplein erg intensief gebruikt wordt. Het gras is op vele delen verdwenen. De kinderen klagen daar niet over, ze zijn tevreden over de speelplek, die zeer centraal ligt in de wijk. Wel zeggen ze dat de (intensief gebruikte) speeltoestellen snel kapot gaan.

Met de kwesties van beheer, afval en verwaarlozing zijn we op de grens gekomen van de buurt als fysieke en als sociale speelruimte. Het goede beheer of de verwaarlozing maken dat plekken in ruimtelijk opzicht aantrekkelijk of onaantrekkelijk worden om er te gaan spelen, maar kinderen zien ze ook als signalen die gaan over de buurt als sociale arena. Afval, sporen van druggebruik of ongewenste graffiti tonen in welke mate mensen in de buurt (geen) rekening houden met andere

buurtbewoners en met de publieke ruimte. Ontoereikend onderhoud van speeltoestellen of straatmeubilair, lijkt dan weer aan te geven dat de overheid of de beheerder weinig belang aan hecht aan hun woonomgeving.

In Het Foort in Temse wordt het straatbeeld mee bepaald doordat er veel afval terug te vinden in de wijk. Het gaat dan om sluikestorten, sigarettenpeuken en hondenpoep. De kinderen storen zich hier enorm aan en vragen om er iets aan te doen. Ook in het Daccapark, de centrale speelruimte in de wijk, vinden ze vaak hondenuitwerpselen. Dit belemmert hun spel. Ze stellen voor om boetes op sluikestorten te heffen en die met camera's af te dwingen. 'Plaats camera's bij vuilbakken. Als het kan, plaats dan een automatisch alarm die afgaat wanneer er iets verkeerd wordt gedaan.'

Ook in Seefhoek-Stuivenberg denken kinderen dan aan remedies als controle door camera's en door politie om pleinen en parken weer aangenamer te maken. Dat zou hen een veiliger gevoel geven. Alcohol wordt ook hier vaak aangehaald als een aan te pakken probleem:

'Op sommige plekken waarvan je weet dat er veel kinderen naartoe komen, daar moet je alcohol verbieden, want dat is echt eng.' 'Bij mij in de straat is het veel rustiger nu er een alcoholverbod is.' 'Er zijn heel veel jonge jongens in de parken met alcohol, sigaretten en vapes. Ze zouden beter moeten checken.'

Stel, je maakt je droomplek in Antwerpen, hoe zou deze ruimte eruit zien? 'Misschien dat Antwerpen meer proper is, dat er minder junkies zijn en minder drugs, en dat er weinig slechte dingen zouden zijn. En meer plantjes, om ze te laten groeien, of aardbeien of zo van die fruitjes.' (interview, Antwerpen)

3. DE BUURT ALS SOCIALE SPEELRUIMTE

De woonomgeving van kinderen geeft, in mindere of in meerdere mate, speelkansen aan kinderen. Voor de fysieke ruimte is dat heel zichtbaar: het gemotoriseerde verkeer in de straat kan spelen onmogelijk maken, een gevarieerde speelruimte om de hoek kan juist heel uiteenlopende speelkansen bieden, en een drukke steenweg maakt de favoriete plek van kinderen niet zelfstandig bereikbaar.

Evenzeer is de woonomgeving een sociale ruimte. De buurt is ook de plek waar kinderen andere kinderen ontmoeten om samen mee te spelen, en waar zij ook met de meest uiteenlopende volwassenen interacties aangaan. De sociale ruimte van de buurt is immers een publieke ruimte: ze is het toneel voor kleine en meer uitgebreide ontmoetingen tussen de mensen die er verblijven of voorbijkomen. Hoe die ontmoetingen worden ervaren, maakt veel uit voor de mate waarin spelen in een buurt vanzelfsprekend is. Kom je vanzelf andere kinderen tegen op het centrale pleintje? Hangt de buurt samen en houdt iedereen een oogje in het zeil? Zijn er enge mensen die je liever vermijdt of voelt de hele buurt als eerder onveilig aan? Die vragen blijken vaak cruciaal voor de speelkansen die kinderen in hun buurt ervaren, en voor de inschattingen die ouders daarover maken.

3.1. ONTMOETINGSKANSEN MET ANDERE KINDEREN

Kinderen spelen vooral dankzij elkaar. **Andere kinderen zijn de voornaamste spelaanleiding voor kinderen.** Samen spelen wil zeggen: vragen of je mag meedoen, vrienden maken, een groep vormen. Dat betekent ook meteen dat samen spelen niet vanzelf gaat. Als ze met andere buurtkinderen buiten spelen, moeten kinderen hun eigen spel regelen en onderling organiseren. Wat gaan we spelen en waar, wie doet er mee, gaan we nog op zoek naar extra speelkameraden? In het buitenspelen op straat is die gezamenlijke zelforganisatie iets wat kinderen heel nadrukkelijk moeten regelen. Dat maakt het buitenspelen in de buurt ook juist zo leuk:

'Gewoon, zo wanneer je een zelfgemaakt spel doet, en dat het gewoon door je groep is gemaakt en dat het een heel leuk spel is.'

Ook hier doet de buurt ertoe. In sommige buurten blijkt het vanzelfsprekend om andere kinderen te vinden om mee samen te spelen. In andere buurten is dat helemaal niet het geval. Veel kinderen in de buurt hebben om mee te spelen, is voor kinderen een belangrijke reden om graag in hun buurt te wonen. **Voor speelkansen zijn ontmoetingskansen in de buurt dan ook cruciaal.**

Van de vijf wijken uit dit onderzoek gaat buitenspelen veruit het vanzelfsprekendst in de kleine sociale woonwijk Vogelweelde in Halle. 'Als de zon schijnt, dan zie je de kinderen soms de hele tijd niet tot het tijd is om naar huis te komen voor het avondeten,' zegt een moeder. De kinderen vinden hun buurt een leuke wijk om in te wonen: omdat er speelplekken zijn, maar ook omdat er veel familie woont en veel vrienden om mee te spelen. 'Nu ken je de meeste mensen die je tegenkomt.' Deze jongen van 11 jaar legt uit waarom hij hier graag woont:

'Ik heb de beste vrienden ooit! Ik heb hier echt de beste vrienden, ook op school, maar hier heb ik meer vrienden, kan ik meer spelen, zijn er meer dingen om te doen. (...) Het is ook gezelliger om een kleinere buurt te hebben dan een grotere buurt, want in een kleinere buurt, vind ik zelf, ken je iedereen. Bij een grotere moet je meer verkennen, meer vrienden maken, moet je meer wandelen naar die plaatsen.'

Met elkaar afspreken gebeurt in deze wijk vooral relatief spontaan. 'Aan de deur bellen,' zeggen de jongere kinderen. De oudere kinderen sommen meer mogelijkheden op. 'Op school vragen voor de volgende dag. Of we bellen, als je tijd hebt en je denk dat die thuis is, zo aanbellen en vragen of hij tijd heeft en of hij buiten mag.' 'Ik stuur soms met WhatsApp.' Het gebeurt ook soms dat kinderen naar het buurthuis of een speelterrein gaan en kijken of er iemand is. 'Soms ga ik om 10 uur kijken of

er iemand buiten is, en als er niemand is ga ik terug naar huis. Dan is er niets te doen. Maar soms, als je naar buiten gaat, dan zie je ook je vriend toevallig.'

Doordat kinderen er veel andere kinderen ontmoeten, is er veel spel in de wijk dat met een groot aantal kinderen wordt gespeeld. 'Het is spelen zoals vroeger', zegt de bevroegde ouder. Naast voetbal spelen kinderen veel traditionele groepsspelletjes, zoals tikkertje, verstoppertje, politie en boef, en allerlei varianten daarop: het soort spel waar je weinig of geen materiaal voor nodig hebt, maar wel een zeker aantal kinderen. 'De vorige keer dat we 'dood aan' speelden, dan hadden wij dat afgesproken met bijna heel de buurt. Met bijna alle kinderen hier.' De oudere kinderen geven wel aan dat ze toen ze jonger waren vaker met jongens en meisjes gemengd speelden, en nu meer in aparte groepen. 'Ja, ik weet niet. Dat is gewoon omdat wij ouder zijn geworden. We schamen ons.' Ook TikToks maken, belletje trek doen en gewoon babbelen bij het buurthuis worden veel genoemd. Er wordt ook op straat gespeeld, maar duidelijk minder dan op de speel- en ontmoetingsplekken in de wijk.

Ook in de Heilig Hartwijk in Hasselt is buitenspelen voor veel kinderen veeleer vanzelfsprekend. 'Ja, we hebben een leuke buurt met veel kinderen waar je mee kan spelen. Het is gewoon een leuke wijk. Heel veel kinderen.' Het verschilt in deze wijk wel erg van straat tot straat, maar in sommige straten spelen de kinderen die er wonen soms allemaal samen: 'Iedereen in onze straat speelt samen', ook de tieners van 14 jaar en ouder spelen met de kleintjes. 's Avonds spelen we verstoppertje met iedereen van de straat.'

Dit buitenspelen is doorgaans buitenspelen met vrienden: het is vanzelf ook sociale tijd. 'Buitenspelen is meestal als ik naar vrienden ga: dan zit ik ook niet binnen met hen, en ga ik buitenspelen.' 'Ik speel vaak buiten want ik heb veel vrienden.' In de Hasseltse Heilig-Hartwijk zijn de meest enthousiaste buitenspelers wel vooral jongens die graag voetballen. Voor sommigen gaat voetballen in een ploeg naadloos samen met veel buitenspelen in de buurt, en ook dat is weer vooral voetballen.

'Als ik wil buitenspelen zegt [mijn mama], 'hier, je voetbalkleren', en dan mag ik gaan buitenspelen.'

'Ik ga elke woensdag, en in het weekend ben ik heel veel aan het voetballen op het pleintje'.

Dat samen spelen, zeker door naar buiten te gaan in de hoop iemand tegen te komen, is lang niet in elke wijk vanzelfsprekend. In Kortrijk spreken een aantal kinderen daar ook wel over, maar veel kinderen geven aan dat ze het moeilijk vinden om speelkameraden in hun buurt te vinden. Als er weinig kinderen op straat spelen, wordt die straat meteen ook weinig aantrekkelijk.

'Ik ga niet naar buiten, omdat er niemand is die ik ken... Ik weet niet echt wat er te doen is als er niemand is. Het is niet zo leuk om alleen te spelen. En vaak is er niemand buiten.'

'Ik denk dat er wel andere kinderen wonen, maar ik denk dat ze liever op de PlayStation spelen. Als ik vraag aan kinderen 'wil je broer of zus niet spelen?', dan zeggen ze 'nee, ze willen nog even op de PlayStation spelen.'

De buurtkinderen zijn soms veel jonger of veel ouder. 'Mijn buurmeisjes zijn jonger en daar speel ik soms mee. Maar zij spelen andere dingen, vader en moedertje, en dat is soms saai.' En kinderen uit dezelfde buurt vinden elkaar natuurlijk ook niet per se leuk.

'We spelen in een groep in onze buurt, de meeste kinderen spelen veel buiten. Er zijn twee meisjes die niet veel buiten komen en als ze dan met ons willen spelen, dan spelen ze de baas. En als we niet willen luisteren dan halen ze hun mama erbij.'

'Ik vind het niet leuk als er kinderen op straat spelen die ik niet zo tof vind en die vragen om mee te doen. Omdat die lastig zijn of omdat dat mijn vrienden niet zijn.'

Jeugd- en buurtwerkingen, en tijdelijke initiatieven zoals speelstraten, kunnen de ontmoeting tussen buurtkinderen bij het buitenspelen ondersteunen. Het buurthuis in de wijk in Halle heeft werkingen voor jongere en oudere kinderen en speelt een duidelijke rol in de ontmoetingskansen van kinderen. De activiteiten in de werking zelf ondersteunen het regelmatige contact tussen kinderen. Breder dient het buurthuis als ankerpunt in de wijk. Ook als het buurthuis gesloten is, is het een afspraakplek voor kinderen uit de buurt.

3.2. SOCIALE COHESIE

Een buurt is meer dan een verzameling gebouwen, straten en pleinen. De mate waarin de bewoners elkaar kennen en in hun buurt een gemeenschappelijke leefwereld vinden, bepaalt mee hoezeer mensen een buurt als 'hun' buurt beschouwen. Deze sociale cohesie of samenhang maakt veel uit voor kinderen en voor de vanzelfsprekendheid waarmee zij willen, durven en mogen buiten komen om in de buurt te gaan spelen. Ontmoeten ze veel speelkameraden op straat, dan is de samenhang in die leeftijdsgroep al verzekerd. Sociale cohesie gaat evenwel ook over de bredere context in de wijk. 'Mijn ouders kennen bijna echt niemand', zegt een van de Kortrijkse kinderen. 'Een beetje [jammer], want dan kan ik minder spelen.' Een buurt waar mensen elkaar kennen, geeft kinderen het nodige basisvertrouwen om de confrontatie met de buurt als sociale omgeving aan te gaan. Dat maakt het ook voor ouders makkelijker om hen daar de toelating voor te geven.

De sociale wijk Vogelweelde in Halle wordt door buurtwerkers, ouders en kinderen omschreven als een wijk met gemeenschapsgevoel en veel onderling sociaal contact. Het is een kleine, leesbare wijk, met grotendeels dezelfde soort huizen. Er is diversiteit in de wijk, maar die is overzichtelijk, met veel bewoners van Vlaamse afkomst en veel bewoners met Marokkaanse roots. Het buurthuis midden in de wijk zorgt via werkingen met kinderen, jongeren en volwassenen voor ondersteuning van het onderlinge contact tussen de buurtbewoners. Veel kinderen zeggen dat ze graag in de wijk wonen omdat ze er veel andere mensen kennen. Volwassenen leren elkaar ook kennen omdat ze kinderen hebben, zeggen de kinderen. 'Of als je een vriend hebt die bij jou komt, dat de [grote] mensen elkaar ontmoeten, de ouders.' 'Ja, omdat die kinderen bevriend zijn. Maar soms krijg ik ook vrienden omdat mijn mama bevriend is met die persoon, en die heeft dan ook kinderen.'

Dat neemt niet weg dat er al eens strubbelingen zijn. 'De ballen die aan het voetbalveldje in de tuinen terechtkomen: afhankelijk van de draagkracht van de burens is dat soms wel een probleem,' zegt de buurtwerkster. 'Maar dat is niet te vermijden als het terrein zo dicht bij de tuinen ligt.' Bij de kinderen roept dat ergernis op. 'Sommigen steken de bal plat, of als je gaat aanbellen vind je hem niet, hij is in een keer kwijt.' 'Er was iemand en zijn bal was per ongeluk over gegaan. Er was een mevrouw en die had er met een mes allemaal gaten in gedaan, hij was plat.'

De spontane manier waarop de kinderen in Vogelweelde afspreken – aan de deur aanbellen, kijken of er toevallig iemand op het speelterrein te zien is, naar het buurthuis komen, ook al is er geen werking – getuigt van een basisvertrouwen in de wijk als sociale context. De kinderen gaan de straat op en zien wel wie er is en wat er te gebeuren staat. 'Ik vind goed aan kinderen dat je kan spelen en delen, als iemand niet ontbeten heeft, dan kan je een koek aan hem geven.' 'Iets van hun huis meebrengen om mee te spelen, bijvoorbeeld een bal, een tennisracket.' Jongeren en volwassenen helpen soms als er een probleem is. 'Soms zijn er grote jongens en als er ruzie is, dan helpen ze ook soms.' 'Als er iemand verdrietig is of zo, dan vragen [volwassen burens] wat er is, om te helpen. Of ze geven een koekje.'

Dat mensen elkaar in een wijk helpen, wordt erg positief gewaardeerd, hoorden we ook in Hasselt. 'Een keer, er waren twee oudere jongens, ik was toen negen of zo, en ik had niemand om mee te spelen. En ik vond voetbal heel leuk, en toen hebben die jongens gezegd van 'ja, kom maar, je mag meespelen.' 'Ja, de meeste mensen in de buurt zijn wel heel lief.'

De meeste kinderen in de wijk in Halle kennen elkaar, en dat komt onder meer omdat ze buitenspelen. 'Ja, er zijn veel kinderen, ze komen elke dag buiten spelen dus je kan direct vrienden worden.' Op die manier kennen de kinderen hun buurt ook, en weten ze wie waar woont. 'De grote mensen kennen ook niet alle weggeltjes. Wij kinderen weten waar iedereen woont van de wijk, van onze vrienden.' Het buurthuis speelt zeker een rol in de cohesie in de wijk, zeker bij kinderen. Ook zonder het buurthuis zouden ze elkaar nog altijd tegenkomen in de wijk. 'Maar met het buurthuis meer: als er activiteiten zijn, dan leer je elkaar kennen. Als we ook iets gaan doen met de tieners en met de kleine, dan zien we iedereen samen, dan zien we wie er in de wijk woont en kan je vrienden worden.'

Ook school en georganiseerde vrije tijd zorgen voor contacten tussen kinderen die dan samen buiten gaan spelen. In Hasselt zeggen veel kinderen bijvoorbeeld dat de buurtkinderen elkaar kennen van de school, de jeugdbeweging of de sportclub. De netwerken van school en vrije tijd verknopen zich dus met de netwerken van buiten op straat spelen. Ook in Antwerpen kennen de bevroegde kinderen die

elkaar in de buurt ontmoeten, elkaar vaak al: ze gaan naar dezelfde school, kennen elkaar door de werking van Kras... De meeste kinderen gaan akkoord met de stelling dat de kinderen in de wijk elkaar bijna allemaal kennen. Wel valt het op dat meisjes eerder met hun directe buuren spelen, dan jongens. De jongens mogen van hun ouders vaker buitenspielen en komen elkaar al voetballend tegen.

In de Antwerpse wijk heeft de meerderheid van de bevroegde kinderen een migratieachtergrond. Een aantal ouders zijn bijvoorbeeld van Marokko naar België gekomen en hebben (jeugd)vrienden en familie achtergelaten, waardoor een deel van hun sociaal netwerk is weggevalen. 'Mijn papa kent iedereen in Marokko, waar hij mee naar school is gegaan. In België kent hij een beetje mensen, niet veel.' Die beperkte sociale netwerken maken dat het voor ouders veel minder vanzelfsprekend is om hun kinderen 'los te laten' dan in een wijk die ze zelf door en door kennen.

Ook in Het Foort in Temse wonen veel verschillende nationaliteiten samen. Er zijn relatief duidelijk te onderscheiden gemeenschappen. Binnen de Turkse gemeenschap kent iedereen elkaar en ook binnen de Marokkaanse gemeenschap denkt de wijkagent dat iedereen elkaar goed kent. Binnen de gemeenschappen is er sociale controle. Toch maakt het samenleven van uiteenlopende gemeenschappen dat het niet vanzelfsprekend is om zich zomaar met alle mensen in de wijk verbonden te voelen. Het gebrek aan samenhang in de wijk wordt door kinderen spontaan verbonden met herkenbare verschillen in taal, religie of huidskleur, die ervoor zorgen dat de bewoners van de wijk ook door kinderen in verschillende categorieën worden opgedeeld. 'Onze buuren doen hele rare dingen, meestal in de nacht ofzo, beginnen met een barbecue. Zo echt van die feesten, van die Moslimfeesten midden in de nacht...'

Evenementen

Evenementen kunnen een buurt samenbrengen. Specifiek voor kinderen zijn er bijvoorbeeld speelstraten, die onder meer in Kortrijk worden genoemd. 'Ja, dat is dicht bij mij. Bij ons is er soms een springkasteel. Elk jaar is er bij ons buurtfeest en dan maken we hapjes voor elkaar en dan spelen we samen. Dan mag iedereen meedoen.'

Ontbreekt het basisvertrouwen dat samengaat met de samenhang in de wijk, dan krijgt buiten komen en buiten gaan spelen een heel ander soort lading. In Seefhoek-Stuivenberg slaat dit wantrouwen ook over in een eerder negatieve houding ten opzichte van evenementen, wat toch wel opvallend is. Evenementen roepen vooral ergernissen op wanneer ze niet op kinderen afgestemd zijn.

'Dat is er soms al in Stuivenberg, maar dat is gewoon irritant. Ze spelen dan veel liedjes en er is zo een festival waar bijna de hele buurt is en dat is heel luid.'

'Festivals zijn niet leuk want dat zijn allemaal mensen die we niet kennen.'

'Mijn moeder komt uit Roemenië - maar ik heb niets met het land - maar ik haat het als ze dan muziek op zetten die zo niet leuk is, Afrikaanse muziek of... Het is ouderwets.'

Ambigüiteit

Zelfs al is de sociale cohesie er een heikel punt, toch zijn de gevoelens over de wijk ook in Antwerpen en in Temse niet eenduidig negatief. Kinderen vallen hun eigen wijk zelden af. Ze zullen zelden omonwonden toegeven dat ze niet graag in hun wijk wonen of de mensen er in het algemeen niet leuk vinden. In Het Foort in Temse, waar heel veel kinderen niet of nauwelijks buiten spelen, leidt dat tot heel ambigue antwoorden bij de bevroegde kinderen. De oudere groep kinderen zegt dat ze graag in Temse wonen, maar als we dan vragen naar de reden waarom ze er graag wonen, dan antwoorden ze opvallend genoeg met negatieve beschrijvingen zoals: de tieners vallen hen lastig, er is geluidsoverlast, er zijn racistische mensen, de auto's zijn gevaarlijk, er wordt gevochten door jongeren... Toch willen zij zeker benadrukt hebben dat er lieve mensen in de wijk wonen. De jongere bevroegde kinderen zeggen in koor 'Jaaa!' wanneer we hen vragen of het een leuke wijk is om in te spelen. Wanneer ze daarna in een stellingenspel gedwongen worden om een standpunt in te nemen over de vraag of ze graag in de wijk wonen, is er nog maar één jongen die aangeeft dat hij graag in de wijk woont. Hij zelf gaat overigens zelden naar buiten om te spelen, en de reden die hij geeft om graag in de wijk te wonen, is de bakkerij. De meerderheid van de kinderen blijkt niet graag in de wijk te wonen. De pijnpunten die dan naar boven komen zijn het sociale klimaat ('Omdat je niets mag doen. Die gooien zo met sigaretten'), het autoverkeer, en het gebrek aan goede speelruimte.

Dat is ook zo in Seefhoek-Stuivenberg in Antwerpen. Ook al hebben de kinderen tal van verhalen over zich niet veilig voelen door de mensen in de wijk, toch is het leukste aan de wijk dat er veel lieve mensen wonen. Ze zijn vriendelijk en zeggen goeiedag.

3.3. SOCIALE VEILIGHEID

Hoe veilig is het in mijn buurt als ik de deur uitstap – of als mijn kind dat doet? Dat is niet alleen een kwestie van verkeersveiligheid, maar ook van het contact tussen mensen onderling in de openbare ruimte. Naast de objectieve kans om slachtoffer te worden van incidenten, waarop wij in dit onderzoek geen zicht kunnen krijgen, is er ook het gevoel of de inschatting over hoe aanwezig dat gevaar is. Zijn de mensen waarmee je als kind potentieel mee in interactie gaat, vertrouwenswekkend, of roepen ze eerder gevoelens van ongemak op? Dat blijkt voor kinderen een cruciale kwestie te zijn wanneer het gaat over hoe vanzelfsprekend het is om in hun woonomgeving buiten te gaan spelen.

In het algemeen betekent ‘veel mensen op straat’ dat kinderen (en hun ouders) zich meer op hun gemak zullen voelen: de meeste mensen zijn te vertrouwen en sociale controle werkt drempelverlagend om buiten te komen en te spelen. Tegelijk spreken de kinderen in alle buurten over mensen waar ze liever niet mee in contact komen: ‘rare’ of ‘enge’ mensen, dronken mensen en druggebruikers, mogelijke ontvoerders. Soms blijft het dan bij heel specifieke, individuele gevallen die doorgaans maar een kleine impact hebben op het durven of mogen buiten spelen. Wanneer dit echter gestoeld is op concrete ervaringen of gekoppeld wordt aan de wijk als geheel, kan dit er mee voor zorgen dat heel wat kinderen ook echt weinig buiten komen.

Enge plekken, rare mensen

Soms is bezorgdheid over sociale onveiligheid verbonden met specifieke plekken. Sociale veiligheid heeft veel te maken met sociale controle. Als er veel mensen op straat zijn of op straat voorbijkomen, voelen kinderen zich veiliger. Het nogal ingesloten speelterrein V-tex in Kortrijk lijdt onder een tekort aan sociale controle. Het basketbalveld is er de leukste plek, maar er zijn ook mensen die drugs nemen, en de politie is er al geweest om mensen op te pakken.

‘In V-tex zijn er zo vaak groepjes die naast een kant zitten en die beginnen raar te praten. Luid en in een andere taal en tieren. En dan komen er soms zo mensen en dan laten ze dingen achter. Gewoon dingen waarvan je denkt ‘waarom dit?’’

‘Maar er zijn daar ook druggebruikers en rare mensen, en dat maakt het een beetje minder leuk.’

Dat wordt gecontrasteerd met het op zich minder interessante speelterreintje vlak naast de kerk: ‘Hier is dat minder het geval, want hier komen meer mensen voorbij, om naar de bus te gaan of naar de bakker, dus hier voelen we ons wel veiliger.’

Hoe vertrouwd de buurt ook is, er zijn altijd wel bezorgdheden over bepaalde mensen die er wonen. In de meeste wijken spreken de kinderen over specifieke mensen die vreemd gedrag vertonen of kinderen aanspreken, en die zij liever vermijden. Als we vragen wat in de rustige wijk Vogelweelde in Halle het lastigste is om buiten te spelen, dan kiezen de kinderen ‘rare mensen: ze kijken ons scheef aan.’ Het gaat over een paar mensen in de wijk, waar de kinderen soms bang voor zijn. ‘Er is een man, hij kijkt ons altijd zo aan.’ ‘Die man van daarstraks, en ook de andere.’

Er ontstaan dan makkelijk verhalen die kinderen met elkaar delen en die hen wel degelijk bepaalde plekken doen vermijden.

‘Om naar school te gaan heb je twee weggetjes, en ik mag van mijn mama alleen langs die kant gaan, omdat er langs de andere kant, ik kan dat niet helemaal uitleggen... Maar ze trokken daar foto’s en zo, en dat zou eng zijn als je daar alleen zou passeren.’ (Kortrijk)

‘Daar, bij de bakker bij de kerk is er een rondpunt en daar is een meneer; we hebben zo een groepje waarmee we naar school wandelen maar we mochten niet meer van onze ouders, want die meneer kwam telkens naar ons om te praten. Hij wist zo alles van onze school en dat was eigenlijk een

meneer die in het verleden kinderen kidnapte of dingen stout had gedaan. Hij is al een paar keer in de gevangenis beland. (...) Nu zie je hem soms nog.' (Kortrijk)

Alcohol en drugs

Toch is er een verschil tussen individuele mensen die in de ogen van kinderen zonderling of eng zijn, en een meer algemeen gevoel van onveiligheid in de wijk. Dan gaat het vaak over dronken mensen en druggebruikers.

Behalve in Halle spreken kinderen in elke wijk meermaals over het thema alcohol (en breder drugs) als een van de oorzaken waarom kinderen zich in hun wijk en op 'hun' speelterreintjes niet altijd op hun gemak voelen.

'Ik woon midden in het centrum van Kortrijk, maar in de avond zijn er helemaal dronkige mensen of zo die dan zo aanbellen en dan kom ik naar beneden en dan zie ik die dronken mensen. Op een keer, we gingen naar school, er lag daar gewoon iemand die keihard stonk op een grasperkje.'

In Hasselt noemen de kinderen een bepaald speelterreintje het 'drugsspeeltuintje'. Er wordt volgens hen drugs gedeald. Het is ook een plek waar ze dronken mensen kunnen tegenkomen. 'Daar zijn mensen die drugs nemen, die drinken.' Kinderen mijden deze plek dan ook, vooral wat later op de dag.

In de Hasseltse wijk zijn er voorts weinig plekken waar kinderen liever niet komen. Op één uitzondering na, die maakt dat de problemen van drugs- en alcoholgebruik en van dakloosheid in deze wijk samenkomen op een wat specifieke manier. Vrij centraal in de wijk ligt de voorziening voor daklozen 'Café Anoniem'. De kinderen kennen de voorziening allemaal en de meesten trachten de omgeving ervan te vermijden. 'Daar zijn veel mensen die verslaafd zijn aan drugs of alcohol. Dat is erg daar.' Het thema 'Enge mensen in de wijk' associëren kinderen heel uitdrukkelijk met Café Anoniem. 'Daar wil ik nooit komen.' 'Daar gaan we echt niet naartoe.' Café Anoniem ligt ver weg van de speelterreintjes, en de meeste kinderen zeggen daarom dat ze er niet veel last van hebben. Maar de plek ligt wél dichtbij een van de scholen waar we het onderzoek deden, zodat er voor deze kinderen toch een duidelijke impact is op hoe ze de buurt ervaren en soms ook op welke weg ze nemen. Het gebouw heeft een wat ongelukkige ligging. Enerzijds ligt de voorziening dicht bij een centraal plein, waardoor de daklozen relatief zichtbaar zijn in de wijk, ook voor de kinderen. Anderzijds ligt café Anoniem aan een parking en op een straat die overgaat in een trage weg richting station, in een wat verlaten omgeving, zonder woningen die voor sociale controle zorgen en die kinderen vertrouwen kunnen inboezemen. Kinderen associëren de voorziening met marginaliteit, drugshandel, kinderlokkers, en de gevolgen van alcohol- en druggebruik. Het is dan ook een plek die ze mijden.

Algemeen onbehagen

In Het Foort in Temse is het onbehagen meer algemeen. Ook hier is er een link met drugshandel en druggebruik, zegt de wijkagent. Tieners die 's avonds samenkomen zijn vaak onder invloed. Er is daardoor veel nachtlawaai in de wijk. Er zijn regelmatig incidenten en overlast veroorzaakt door de buurtbewoners zelf. De wijk heeft een slecht imago. 'Stel, je zoekt een woning en je spreekt met iemand die er woont, dan zouden ze zeggen: 'Oei, nee daar toch niet!' We houden hout vast want er is veel overlast de laatste tijd. Sinds enkele maanden is het terug wat rustiger.' (wijkagent)

Kinderen geven aan dat er veel lawaai in de wijk is, dat er soms vechtpartijen zijn, en dat er op het centrale speelterrein in de wijk soms dronken mensen zitten. De wijk als geheel en specifieke plekken die voor kinderen van belang zijn, hebben te lijden onder mogelijke problemen met het gedrag van andere mensen. Dat komt bovenop een sociaal klimaat waarin kinderen zich soms niet welkom voelen om in de wijk te zijn en te spelen; en bovenop de verkeersonveiligheid die door kinderen als een erg belangrijke drempel gezien wordt. De kinderen vragen of het centrale speelterrein minder gevaarlijk gemaakt kan worden. Ze zouden dit zelf oplossen door camera's te plaatsen. De meeste kinderen vinden dit een goede oplossing; anderen zien dit niet zitten.

Bezorgdheden over verkeer en over andere mensen worden gedeeld door kinderen en door ouders: de ouders hebben vaak liever dat de kinderen binnen spelen. 'Bijna de hele school mag niet naar buiten', zeggen de kinderen, en ze sommen namen op voor wie dat het geval is. 'Sommige jongens hun moeders vinden het te gevaarlijk, ik zweer het'. Dat komt 'door de auto's', maar ook door 'mensen die raar doen'.

In de zeer dichtbevolkte grootstedelijke wijk Seefhoek-Stuivenberg is sociale onveiligheid, uitdrukkelijker nog dan in Temse, de rode draad doorheen de gesprekken met de kinderen over de drempels om te gaan buitenspelen. Zowel in de concrete verhalen van de kinderen als in de regels vanuit ouders (die een impact hebben op de mogelijkheden van kinderen om buiten te spelen), komen bezorgdheden over andere mensen en hun interactie met de kinderen op de eerste plaats. Die maken dat buitenspelen in de wijk voor veel kinderen helemaal niet vanzelfsprekend is..

Zo zeggen kinderen dat ze minder buitenspelen dan toen ze nog jonger waren, en dat dat niet komt omdat zij veranderd zijn, maar omdat de buitenwereld is veranderd.

'Vroeger was het wel nog oké, maar nu...' 'Nu is het echt eng, je kan niemand meer vertrouwen.'
'Iedereen achtervolgt je.' 'Antwerpen is echt erg.' 'Het is niet meer te vertrouwen om alleen op straat te gaan.' 'Ik word zelf ook vaak achtervolgd. Tot ik thuis ben en dan weet ik niet wat ik moet doen.'

Als we hen vragen of ze soms bang zijn in de wijk, verwijzen kinderen vooral naar het rechtstreeks in contact komen met mogelijk bedreigende situaties. Doorheen de sessies spreken kinderen meerdere keren over achtervolgd worden in de wijk, met concrete voorbeelden uit de eigen ervaring. Zowel meisjes als jongens hebben dit al meegemaakt. Er zijn ook mensen die kinderen ongevraagd aanspreken. Dat alles leidt tot veel onbehagen.

'Soms hebben ze zo gedronken en gaan ze jou mishandelen en zo misschien meenemen. Er is zoiets gebeurd in mijn familie en het is niet leuk om dat te horen.'

Opnieuw komen alcohol- en druggebruik hier naar boven, en vragen kinderen naar oplossingen.

'Stel dat ik burgemeester was, dan zou ik alcohol verbieden. Niemand zou dat meer mogen verkopen: bier, pintjes, drugs, nee niet meer. En ik zou daklozen echt goed helpen. Zo een homeless shelter maken, zo huisjes die alleen voor daklozen zijn. En ik zou ook politie in speeltuinen zetten, zodat niemand wordt gekidnapt of zo.'

'Als ik burgemeester was zou ik graag hebben dat er meer politie rondloopt omdat er veel junkies zijn en je kan altijd gepakt worden. Ik wil ook dat er meer camera's zijn.'

Dronken en dakloze mensen zorgen voor onbehagen, maar het gaat ook over het gedrag van andere kinderen: 'Wij zitten heel vaak op Stuivenberg en dan zijn er zo hele jonge jongens die zo bommen afsteken.' Niet alle kinderen storen zich daar aan: er zijn ook kinderen die al deze verhalen wel bevestigen, maar die tegelijk zeggen dat zij daar zelf geen last van hebben en er voor hen niets engs is in de wijk.

Hoe dan ook maakt die algemene sfeer voor heel wat kinderen dat zij niet zo graag buiten gaan. 'Ik ga ook minder naar het park omdat het gevaarlijk is met allemaal vieze mensen.' Sommige kinderen mogen wel alleen naar de winkel gaan en even blijven hangen, maar mogen niet alleen buiten spelen. Dat gaat over toelating, maar het gaat ook over het zelf (niet) durven. Een meisje zegt dat ze zelfs niet alleen naar de winkel durft te gaan.

In de gesprekken geven meisjes ook aan dat ze zich in de publieke ruimte in de minderheid voelen. Het overtal aan mannen op straat valt de kinderen wel degelijk op. 'Waarom worden er alleen mannen geboren? Waarom worden er geen meisjes geboren?' Er spelen ook meer jongens buiten: 'Als je nu zo naar buiten kijkt naar de jongens die spelen, dan spelen ze zo alsof ze meer macht hebben.' 'Ja, er zijn meer jongens buiten.'

De kinderen geven aan dat ze vaker buiten zouden komen als ze dit niet in hun eentje of slechts in kleine groepjes zouden doen: als de groepen spelende kinderen groter zouden zijn en spelen ook makkelijker met meerdere leeftijden zou kunnen, zou dat het buitenspelen voor hen wél haalbaar en veilig maken.

3.4. CLAIMGEDRAG

Een klassiek probleem in veel stedelijke wijken is dat sommige kinderen, vaak de oudere kinderen, bepaalde ruimtes 'claimen'. Zij palmen de ruimte in en maken die, bewust of onbewust, minder toegankelijk voor andere kinderen – vaak de jongere kinderen, of de meisjes.

Ook in dit onderzoek kwam claimgedrag in de meeste wijken wel naar boven. De verhalen van kinderen gaan meestal over oudere kinderen die stoer gedrag vertonen en de kinderen wegsturen:

'Soms zijn er achttienplussers of zo; wij hebben zo een grasperkje en die zitten daar dan. En als ik kom spelen zeggen die 'ga ergens anders spelen, dit is van ons' of zo. Dat is raar.' *Is dat een plaats waar je anders wel zou spelen?* 'Ja, eigenlijk wel. Ik ga daar vooral spelen in het weekend, en vooral in het weekend zitten ze daar.' (Kortrijk)

In Hasselt vragen kinderen om die reden naar meer plekken in hun wijk, zodat elke leeftijdsgroep een eigen plek heeft en kinderen niet meer door andere kinderen verjaagd of weggekeken worden. De kinderen geven dan meestal aan dat de jongeren hen niet echt wegjagen, maar het is hun gedrag dat ervoor zorgt dat ze zich als jongere kinderen niet helemaal op hun gemak voelen. Daardoor vermijden ze bepaalde (speel)plekken liever op momenten dat er vooral jongeren aanwezig zijn.

'Ze zeggen niets, maar kijken wel uitdagend. Zo jongeren. Die jagen ons niet weg, maar we denken dan, we gaan maar beter.' 'Ze vallen ons niet lastig, maar we vinden oudere jongens toch wat eng.' 'Op ons speelpleintje zijn die wel 16 jaar, en weet je wat die doen, ze drinken een pintje en staan zo op de banken te dansen.'

In Vogelweelde in Halle lijkt dit niet echt een thema te zijn: het werd door de kinderen zeer weinig aangehaald. Er zijn wel degelijk vaak tieners op het belangrijkste speel- en sportterrein in de wijk, maar met hen lijken er weinig conflicten te zijn. 'Die zijn altijd binnen. Of soms op het voetbalveld, maar ze zijn leuk.' Toch staan kinderen ook hier gewoon lager in de rangorde: 'Soms voetballen ze de hele tijd en kunnen wij niet voetballen.'

Claimgedrag is vooral voelbaar in dichtbevolkte en dichtbebouwde wijken, waar de schaarste aan voorzieningen – in verhouding met het bewonersaantal – zich toont in impliciete en expliciete uitsluiting. In Seefhoek-Stuivenberg in Antwerpen is dit met name en probleem bij speel- en sportvoorzieningen. Claimgedrag is voor kinderen in de wijk een belangrijk thema waar ze concrete ervaringen mee hebben en dat de manier waarop en de plekken waar ze (al dan niet) spelen, beïnvloedt. Een meisje vertelt dat ze soms weggejaagd wordt van de schommels op het Stuivenbergplein door meisjes van ongeveer 14 jaar: 'Ze schelden me uit en zeggen: 'als je niet weggaat, dan ga ik je slaan.'

De kinderen zeggen zelf dat er plekken zijn waar er 'te veel kinderen' zijn. De speelterreinen zijn soms te klein voor het aantal kinderen, en ook plekken om te voetballen of te skaten zijn soms volzet, waardoor kinderen niet altijd kunnen doen waar ze zin in hebben. De grote voetbalkooi op het Stuivenbergplein is zo succesvol dat de jongere kinderen zelden de kans krijgen om er te spelen. Ze beperken zich tot toekijken of wijken uit naar een grasveldje of een pannaveldje dichtbij. Met de drukte op en rond de voetbalkooi komt immers ook claimgedrag. 'Ze doen alsof de plek van hen is. Die zeggen: Nee ga weg!'. 'Soms komen er grotere gasten die beter spelen en harder trappen en die jagen ons weg,' zegt een jongen. Kinderen wijken dan soms uit naar andere plekken.

4. OUDERS EN DE TOELATING OM BUITEN TE SPELEN

'Mijn ouders zijn altijd superblij als ik buiten speel, want het is een keer geweest dat ik met vriendinnen een hele dag, van 's ochtends tot 's avonds heb buiten gespeeld. We zijn dan om 11u beginnen met buitenspelen, dan was het tijd voor middageten, en dan hebben we weer helemaal gespeeld tot zoets van 19u30 's avonds. Dan hebben we echt superlang buiten gespeeld en mijn wangen waren superrood, en mijn ouders vonden dat echt supertof dat we een hele dag hadden buiten gespeeld.' (interview, Kortrijk)

'Ze willen wel altijd weten waar ik ben en dat ik een horloge heb of dat ik hen kan bellen. Of iemand die een telefoon heeft, of vrienden die ze goed kennen, met ouders die ze goed kennen. Zodat ze weten waar ik ben, hoe het gaat, als er iets mis is, of als er problemen zijn... dat kan allemaal gebeuren. Of er zijn misschien soms rare mensen die kinderen willen meepakken.' (Halle)

4.1. OUDERLIJKE BEZORGDHEDEN

Ouders hebben een grote impact op wat hun kinderen in de buurt mogen en kunnen doen. Uit de recentste [participatiesurvey \(2020-2022\)](#) blijkt dat een kwart van de ouders hun buurt onvoldoende veilig vindt om kinderen buiten te laten spelen. **Ouderlijke bezorgdheden en de regels en afspraken die erbij horen, zijn meestal gebaseerd op inschattingen over de veiligheid van de buurt. Dat gaat zowel over verkeersveiligheid als over de buurt als sociale ruimte.**

Net als kinderen maken ouders zich vaak zorgen over het (gemotoriseerde) verkeer en de mogelijke impact op de veiligheid wanneer hun kinderen buiten spelen of onderweg zijn in de wijk. Dat hangt wel sterk af van waar kinderen precies wonen en van de routes die zij nemen. Hoe dan ook krijgen de meeste kinderen regelmatig verkeersregels te horen voor ze naar buiten gaan, en worden ze aangemaand om altijd goed op te letten. In sommige straten is het te druk om te kunnen spelen. Ouders willen dan liever niet dat hun kinderen buiten spelen. 'Als er geen auto's meer zijn dan, dan mag ik wel naar buiten.' (Temse)

Ook als sociale ruimte roept de buurt bezorgdheden op bij ouders. 'Ze zijn bezorgd, euhm, dat rare mensen mij achtervolgen of zo.' (Halle) Dat leidt ertoe dat ouders hun kinderen liever niet zien spelen op bepaalde plekken, of dat ze het buitenspelen in de wijk tout court sterk beperken. Zijn andere kinderen, jongeren of volwassenen een mogelijk gevaar wanneer hun kinderen naar buiten gaan om te spelen?

Soms gaat het ouders ook om het vertrouwen in hun kinderen zelf, binnen de context van de wijk. 'Sommige ouders vertrouwen hun kinderen te weinig.' 'Die zien kinderen nu – van deze tijd, hoe stout die zijn buiten. En daarom gaan die ons niet vertrouwen.' De soms uit de hand gelopen vieringen van de overwinning van Marokko tegen België op het WK voetbal (dat liep tijdens de gesprekken voor het onderzoek) bleek daar een voorbeeld van.

'Een paar dagen geleden toen Marokko was gewonnen van België was er van alles gebeurd, en dat was echt belachelijk en dat moest totaal niet. Mijn moeder was de hele tijd aan het zeggen 'je moet dat nooit doen, van dat soort dingen, je kan op een normale manier vieren', en ik begreep dat. Ja, want als je je kind helemaal alleen naar buiten laat, en er zijn zo van die kinderen die dat doen buiten... dan laat je je kind niet buiten want dan vertrust je die niet meer.'

Hoe de ouders zelf de buurt als een vertrouwde plek beschouwen, speelt een belangrijke rol in de bezorgdheden die zij hebben over hun kinderen. De sociale cohesie in een wijk weerspiegelt de samenhang die onder buurtbewoners leeft. De samenhang is makkelijker groter wanneer de bewoners bepaalde socioculturele en sociaaleconomische kenmerken met elkaar delen en zich

makkelijker met elkaar kunnen identificeren. In een wijk waar die sociale cohesie sterker is, is het voor ouders doorgaans makkelijker om hun kinderen te laten buitenspelen: de ouders kennen de buurtbewoners en de plekken waar hun kinderen gaan spelen. Wonen in een vertrouwde buurt geeft het vertrouwen om kinderen te kunnen loslaten.

Een meisje in Halle zegt dat haar ouders zich niet zoveel zorgen maken als ze gaat buitenspelen: 'Nee, eigenlijk niet, want ze kennen de buurt zelf ook wel. En mijn vader is hier opgegroeid.' Als ouders hun burens niet kennen, zijn de ouders terughoudender om hun kinderen buiten te laten spelen. 'Mijn ouders kennen bijna echt niemand. Een beetje [jammer] want dan kan ik minder spelen.' (Kortrijk)

De vanzelfsprekendheid die doorklinkt in wat het meisje uit Halle zegt, contrasteert met wijken waar de sociale diversiteit veel groter is en er meer nieuwkomers zijn. Als ouders hun (jeugd)vrienden en familie hebben achtergelaten, ligt een heel deel van hun sociale netwerk niet in de buurt, die niet als vanzelf een vertrouwde omgeving is. Sommige ouders gaan zich hierdoor isoleren en willen liever niet dat hun kinderen in deze niet zo vertrouwde buitenruimte gaan spelen. Andere ouders trekken vooral op met buurtbewoners die dezelfde culturele achtergrond delen. In de meeste wijken schatten kinderen in dat zij elkaar onderling beter kennen dan de volwassenen uit de buurt elkaar kennen. Als dat zo is, bemoeilijkt ook dat het basisvertrouwen dat ouders hebben om hun kinderen los te laten in de buurt.

Het kennen van je burens zorgt in het algemeen voor een vorm van sociale controle die het buitenspelen van kinderen vergemakkelijkt.

'Het is ook belangrijk om je burens goed te kennen. Je kunt er dan een beroep op doen, als je wat later thuis bent bijvoorbeeld. Daardoor ontstaat een gezonde buurtcontrole. Vertrouwen in je buurt is belangrijk. Een mate van sociale controle, een laagdrempelig contact met je burens zonder verplichtingen, dat het vanzelfsprekend is. Dat is ook belangrijk voor kinderen: op school of bij hobby's is alles altijd geregeld, maar op straat leren ze vrij te spelen zonder vaste afspraken.' (ouder Kortrijk).

Net als bij de kinderen lopen de bezorgdheden van ouders sterk uiteen van wijk tot wijk. Opvallend is dat de bezorgdheden van kinderen en die van hun ouders heel vaak in dezelfde lijn liggen. Zo komen in Het Foort in Temse zowel verkeersveiligheid als sociale veiligheid uitdrukkelijk naar voren in de beleving van de kinderen, en het zijn diezelfde thema's waarover hun ouders het hebben als de kinderen willen gaan buiten spelen. Hun ouders spreken dan voortdurend over het gevaarlijke verkeer en het belang van goed opletten en de verkeersregels volgen; en over jongeren die hen zouden kunnen lastigvallen. 'Ik mag wel van mijn ouders naar buiten, maar ze zijn bang dat er iets gaat gebeuren. Het is zo van gaat er iets gebeuren, is alles wel oké?' 'Ze zijn bang dat die 18-jarigen iets gaan doen of zo. Of dat er in één keer iets gaat gebeuren, dat ik mij verwond. 't Is niet dat ik niet mag, maar ze zijn wel bezorgd.' Het Foort is een wijk die voor de gemeente Temse extra aandacht vraagt vanwege de handel in en overlast door drugs, zegt de wijkagent. 'Aan Dacca werden kinderen achtervolgd door iemand die onder invloed was. De reactie [van ouders] zal dan wel zijn van 'ik zal ze dan wel binnenhouden.'" Een vader uit de buurt die twee dochters heeft, vertelt dat hij jaren geleden een buurtbewoner sprak toen ze in de wijk zouden intrekken: "Oei, twee meisjes, pas maar op met de twee meisjes later..." De buurtbewoner wees toen naar een bepaalde kant...want daar zitten veel jongeren die zich bezighouden met drugs.' Ook de wijkagent kan zich dat inbeelden: 'Moest ik mama zijn, dan zou ik mijn kinderen ook niet laten buitenspelen.' De bezorgdheden waar kinderen over spreken overlappen dus sterk met die waar hun ouders mee worstelen.

In Hasselt gaan de bezorgde uitspraken van ouders vaker over het tegenkomen van andere mensen dan over geconfronteerd worden met (auto)verkeer. Daar spreken ook de meeste kinderen weinig over, behalve zij die in of vlakbij een zeer drukke straat wonen. Dat geldt ook voor Seefhoek-Stuivenberg, waar de mogelijke gevaren van het gemotoriseerde verkeer een beperkte plaats innemen in de drempels die kinderen noemen om buiten te gaan spelen. Kinderen vermelden wel regels of bezorgdheden van de ouders in verband met de verkeersveiligheid, maar toch heel wat minder dan over bezorgdheden rond sociale veiligheid. Kinderen noemen bijvoorbeeld de aanwezigheid van dronken of dakloze mensen op de bankjes van het Stuivenbergplein als een reden

voor hun ouders om buiten gaan te verbieden of in te perken. 'Ik ga eigenlijk minder naar Stuivenberg omdat mijn mama zegt dat ik moet opletten.'

In alle wijken praten kinderen over alcohol- en druggebruik als mogelijke of reële struikelblokken om in de buurt te gaan spelen. Logischerwijze zijn dat ook bij ouders belangrijke bezorgdheden.

'Als ik buiten ga, dan zijn mijn ouders wel een beetje bezorgd. Is dat bij jullie ook? Als ik alleen in de avond naar het speelpleintje ga, dan zitten daar mensen en die zitten te drinken, en te dansen, en ik ga daar om te spelen. En dan komen mijn ouders daar en die zien mij daar, en die roepen, 'Y., wat ben je aan het doen? Ik zeg, 'ik ben aan het schommelen.' En dan zeggen ze, 'wil je even naar hier komen, want we gaan nog eten.' Maar dan zeg ik, 'we hebben toch al gegeten.' Dan kom ik zo af en dan zeggen ze: 'ik vind dat je niet bij die mannen moet zitten, die zijn dronken en aan het dansen...' Maar ik wil gewoon spelen, ik wil niet binnen zitten. Ik vind dat ook niet leuk dat die mannen daar van alles zitten te doen. Maar dat stoort mij niet zolang dat die niet naar mij komen.' (Hasselt)

Kinderen zelf zeggen dat ze het vooral belangrijk vinden om daadwerkelijk contact met deze groepen te vermijden. Voor ouders ligt de grens anders: voor hen is het al een probleem wanneer hun kinderen het afwijkend gedrag kunnen observeren, ook zonder dat er daadwerkelijk contact is.

4.2. REGELS EN AFSPRAKEN

Voor ouders is kinderen laten buitenspelen in de buurt ook loslaten. Op straten en pleintjes komen kinderen in contact met andere kinderen, met volwassenen, met het verkeer... Via regels en afspraken proberen ouders de bezorgdheden te beantwoorden die daarmee gepaard gaan.

Klassieke regels

Daar zitten vanzelfsprekend logische afspraken of regels bij. De meeste kinderen mogen pas naar buiten als ze dit eerst aan hun ouders vragen, en vaak is het sowieso de voorwaarde dat het huiswerk af is vooraleer kinderen mogen buitenspelen. Direct na de schooluren wordt ook niet zo vaak buiten gespeeld. 'Niet na school want ik moet direct na school naar huis'. (Antwerpen)

'Ik moet eerst mijn huiswerk klaar hebben en dan pas mag ik buiten spelen. Ik mag in de hele wijk komen. Als de straatlichten aangaan, moet ik naar huis.'

Bijna altijd zijn er wel afspraken over een uur wanneer kinderen terug thuis moeten zijn. Heel vaak is dat wanneer het donker wordt. 'In de zomer, als ik lang weg blijf, dan moet ik om 20u30 thuis zijn. En in de winter moet ik sowieso voor dat het donker wordt thuis zijn.' (Halle) Hoe later het wordt, hoe groter de kans dat de kinderen in contact kunnen komen met gedrag waarvoor de ouders hun kinderen willen behoeden.

'Mijn mama is heel bezorgd. Ik mag tot 18u buiten spelen. Als ik 1 minuut later zou thuiskomen dan heb ik een probleem. Mama gaat mij dan beginnen zoeken. Als ze mij niet vindt waar ik gezegd had dat ik naartoe zou gaan, dan word ik gestraft.' (Hasselt)

Het kortere daglicht alleen al zorgt ervoor dat kinderen in de winter minder buiten spelen. De meeste kinderen moeten tijdens de winter ten laatste om 18u thuis zijn. In de meisjeswerking van Kras Noord (Antwerpen) moeten alle meisjes na 18u, wanneer de werking voorbij is, hun moeder bellen, zodat ze opgehaald kunnen worden. De meisjes mogen dan niet alleen naar huis wandelen.

Specifieke regels

Er worden ook meer specifieke afspraken genoemd door de kinderen, met name in de wijken waar ouders en kinderen minder vertrouwen hebben in de veiligheid van de omgeving.

- Veel kinderen mogen **niet op hun eentje buitenspelen** van hun ouders. Ze moeten een zekere begeleiding krijgen om te mogen buitenspelen. Als de kinderen toch alleen naar buiten gaan, dan moeten ze dichtbij huis blijven. Hierdoor spelen kinderen vooral in hun eigen straat of op speelplekken dichtbij huis. Willen ze wat verder, dan moet dan een oudere broer of zus

met hen mee naar buiten gaan, of de ouders zelf moeten erbij zijn. Indien kinderen alleen onder begeleiding mogen buitenspelen, bepaalt dat hun mogelijkheden zeer sterk. In de week gaan buitenspelen wordt dan bijvoorbeeld zeer moeilijk; in het weekend hebben ouders makkelijker tijd om mee te gaan naar een plek.

- In Seefhoek-Stuivenberg willen sommige ouders dat hun kinderen enkel naar buiten gaan wanneer er **voldoende andere mensen buiten** zijn. Wanneer er geen mensen op straat zijn, mogen hun kinderen niet naar buiten. Deze regel lijkt vooral te gelden voor meisjes. Zo vertelt een meisje dat ze, voor ze naar buiten gaat, eerst door het raam op een hogere verdieping kijkt of er wel genoeg mensen buiten zijn. Ze doet dit ook om te kunnen zien of er eventueel rare mensen voor de deur staan. Sociale veiligheid is voor veel meisjes, en voor veel kinderen in het algemeen een voorwaarde om buiten te spelen: het gaat om een (niet eenvoudig) evenwicht tussen 'voldoende mensen op straat' en 'geen bedreigende mensen op straat'.

Begeleiding

Het **bijhebben van een gsm of vergezeld zijn door oudere kinderen** geeft kinderen een gevoel van veiligheid, doordat ze in contact staan met een hulplijn, mocht het nodig zijn. Dat geldt ook voor de ouders. Door hun kinderen van een reële of virtuele begeleiding te voorzien, geven zij hen dus in zekere mate meer autonomie. 'Als ik met mijn broer meega of met mijn neven, die zijn ouder, dan mag ik wel.' Al zijn kinderen dan wel afhankelijk van de beschikbaarheid van die begeleiders.

'Soms vertrouwen mijn ouders mij niet als ik alleen ben. Mijn grote broer houdt ook van voetbal, maar hij is 17, hij vindt dat ook niet leuk om met mijn leeftijd te spelen. Daarom gaat hij soms naar een ander park, en dan zijn mijn papa en mama zo bang dat iemand mij gaat kidnappen.' (interview)

Verschillen tussen wijken

De manier waarop ouders de wijk ervaren, heeft invloed op de speelkansen die hun kinderen krijgen. Dit is terug te zien in de grenzen die ouders stellen voor hun kinderen en de afspraken die gemaakt worden.

Doorheen de verhalen van kinderen in de wijken in Temse en Antwerpen loopt de vaststelling dat spelen in de buurt voor velen van hen niet zomaar vanzelf gaat. Afspraken die de kinderen met hun ouders maken, spelen een belangrijke rol bij het al dan niet buitenspelen in deze wijken.

In Het Foort in Temse, waar zowel het verkeer als sociale bezorgdheden sterk leven bij kinderen en bij ouders, zijn de afspraken voor veel kinderen ook strikt. Zo mogen de meeste kinderen wel alleen naar buiten gaan, maar zij moeten dan dicht bij hun huis blijven. Dit zorgt ervoor dat de meeste kinderen, als ze alleen buiten spelen, naar het Daccapark gaan of in hun straat spelen. Als hun vrienden meegaan, mogen ze meestal in heel de wijk spelen.

Voor sommige kinderen is het heel duidelijk wat ze wel en niet mogen. Een meisje vertelt dat ze het kruispunt dichtbij haar huis niet alleen mag oversteken. Ze gaat zo goed als altijd met een van haar ouders naar buiten, omdat haar ouders de straten in de wijk door het verkeer onveilig vinden. Haar mama zegt: 'Als je groot bent, moogt ge tot dat kruispunt.' Voor een jongen is het dan weer niet zo duidelijk wanneer hij buiten mag spelen. Zijn moeder beslist dit: soms mag het en soms mag het niet.

Wanneer kinderen daarentegen weinig drempels ervaren om buiten te spelen, zal zich dit ook tonen in minder uitdrukkelijke bezorgdheden bij ouders. De meeste van de oudere kinderen in Vogelweelde in Halle geven aan dat hun ouders zich eigenlijk weinig zorgen maken.

'Nee, die maken zich nooit zorgen. Ik zeg gewoon, ik ga bij het park blijven. En ik mag dat gewoon. Ik mag niet later blijven dan tot tien uur, in de grote vakantie was er geen school en dan deed ik dat. Soms ga ik buiten de wijk, soms naar de Joepie [speelterrein buiten de wijk], maar dan zeg ik het aan mijn papa.' (Jongen, 10)

'Nee, eigenlijk niet, want ze kennen de buurt zelf ook wel. En mijn vader is hier opgegroeid.' (Meisje, 11)

'Nee, zij worden niet echt bezorgd. Als ik naar het centrum ga [buiten de wijk], alleen of met mijn broer, dan zeg ik dat wel, dat ik naar het centrum ga. Als ik naar het zwembad ga [buiten de wijk], dan zeg ik dat weer niet. Soms zeg ik dat wel achteraf, dat ik naar het zwembad ben geweest om te

fietsen, om te spelen daar. Dan gaan ze niet boos zijn. Ze begrijpen dat wel.' Zijn ouders vinden het zwembad eigenlijk te ver. (Jongen, 11)

Een meisje van 12 geeft dan weer, anders dan de andere bevraagde kinderen in Halle, aan dat haar ouders wél bezorgd zijn, omdat er ook 'stoute jongens of enge jongens' zijn. 'Ze zeggen: als ik jou met hun zie spelen, dan moet je naar huis.' Dat vindt ze terecht: die specifieke jongens 'hebben veel problemen met mensen.' Ze zegt dat de meeste ouders dat soort regels stellen over bepaalde andere kinderen.

Waarom?

Zoals we wel vaker horen bij de kinderen die sterk beperkt worden in het mogen buiten spelen, **is het voor kinderen niet altijd duidelijk waarom ouders het buitenspelen juist beperken of zelf verbieden.** Dat blijkt ook zo voor de meeste kinderen in Temse en in Antwerpen. Ze zeggen dat hun ouders gewoon bezorgd zijn, al situeren ze die bezorgdheid zelf toch vooral in de sfeer van de sociale onveiligheid, zoals 'meegenomen worden door kidnappers'. 'Ik dénk dat deze mensen de reden zijn dat ik niet buiten mag komen,' zegt een meisje over de daklozen in het Stuivenbergplein. Een ander meisje dat zo goed als nooit buiten mag spelen, zegt dat ze niet weet waarom ze dit niet mag, maar ze vindt het ook niet erg. Als ze al naar buiten gaat om te spelen, gaan haar ouders met haar mee naar de speelplekken.

Toch vinden kinderen hun ouders ook soms overbezorgd.

'Soms ga ik met mijn broers naar de bakkerij en dan zegt mijn mama 'voorzichtig, want ik zei al dat er in onze straat zo mensen zijn...' Maar ik denk dat ik mijn papa en mijn mama niet geloof, want ik ga heel de tijd ergens alleen naartoe met mijn broer, voetballen of basketballen. Ik denk dat mijn mama en mijn papa mij gewoon bang maken, want die maken mij altijd bang.' *Jij denkt, dat is niet nodig want meestal gebeurt er niets?*' Ja. Ik heb zelf een gsm thuis en misschien kan ik die meenemen en als ik iets zie kan ik bellen.'

Genderverschil

Uit het buitenspeelonderzoek van 2019 bleek dat er op 100 kinderen maar 37 meisjes buiten spelen. Vooral in de leeftijd 9 tot 11 jaar zijn er opvallend weinig buitenspelende meisjes in de publieke ruimte. Meisjes ondervinden, in het algemeen, maar zeker ook in Seefhoek-Stuivenberg, meer drempels dan jongens om buiten te spelen, die te maken hebben met overbescherming door ouders, extra bezorgdheid over onveilige omgevingen in de publieke ruimte, en het moeten opnemen van huishoudelijke taken. Vooral iets oudere meisjes ervaren daardoor beperkingen in hun recht op spelen.

Meerdere kinderen geven aan dat hun ouders anders omgaan met jongens dan met meisjes. Meisjes zeggen vaker dat ze minder mogen of meer beschermd worden, terwijl jongens vaker zeggen dat ze 'overall' mogen komen. Meisjes spelen eerder met hun directe burens dan jongens.

'Die vertrouwen meer hun zonen.' 'Ze vertrouwen ons [meisjes] meer met geld, maar mijn broers mogen meer buitenspelen.' (Antwerpen)

5. BUITENSPELEN EN ANDERE (VRIJE)TIJDSINVULLINGEN

Buiten spelen in de buurt vormt maar een van de vele mogelijke manieren om de vrije tijd in te vullen. Om een goed zicht te krijgen op hoe vaak en hoe lang kinderen buiten spelen, en hoe dit in verhouding staat tot andere invullingen van de (vrije) tijd, zou degelijk tijdsbestedingsonderzoek bij kinderen nodig zijn. Dat ontbreekt evenwel. Hoe dan ook is tijd, en dus ook de beschikbare tijd om buiten te spelen, een eindig goed. De meeste kinderen halen schoolwerk en hobby's (georganiseerde vrijetijdsbestedingen) aan als de belangrijkste concurrentie voor het vrij buiten gaan spelen. In mindere mate noemen kinderen schermen en in de tuin spelen als redenen waarom ze niet of minder buiten spelen in de publieke ruimte.

Natuurlijk spelen **louter individuele voorkeuren** en andere (vrije)tijdsbestedingen hierin een rol. Zo geeft een jongen in Vogelweelde aan dat hij weinig buiten speelt: hij is vooral bezig met studeren voor school en computerlessen volgen. 'Buitenspelen doe ik twee keer per week, maandag en vrijdag. Maandag kom ik naar hier [het buurthuis], één week voor de grote tieners en één week bij de kleine tieners. Meestal ga ik voetballen, op het voetbalplein, ik spreek af met mijn vrienden.' Een andere jongen uit de wijk is dan weer heel erg vaak buiten te vinden. 'Dan is dat leuker.' Buiten spelen doet hij dus ook gewoon na school. 'De school is gedaan om drie uur, dus dan heb ik nog veel tijd voor mezelf, om buiten te spelen.' Hij waardeert uitdrukkelijk dat hij hier veel vrienden heeft en dat het een kleine, gezellige buurt is waar je elkaar makkelijk leert kennen. **Individuele voorkeuren van kinderen en een ondersteunende buurt spelen zo op elkaar in.**

Lange en korte dagen

Als het over buitenspelen gaat, spreken kinderen graag over de zomervakantie. Het is dan vaker mooi en warm weer, en er zijn weinig andere dingen die in de weg komen te staan van buiten spelen zoals je zelf wil. Er is geen huiswerk dat gemaakt moet worden en veel vaste vrijetijdsbestedingen staan tijdelijk op pauze. Het is ook veel langer licht. Heel wat kinderen mogen of durven niet meer buiten wanneer het donker is. In de winter spelen ze aanzienlijk minder vaak buiten dan in de zomer. Al zijn er ook kinderen die graag hun 'vuile kleren aandoen' en in de regen spelen.

Wat zorgt ervoor dat jullie wat minder gaan buitenspelen?

'Dat het koud is of als het regent. Dan is het niet echt leuk om buiten te spelen, weet je. Het regent, het is koud, het is nat. Dat is al één punt waarom ik niet buiten speel in de winter.' (interview Kortrijk)

Huiswerk en de schooldagen maken dat weekdagen voor veel kinderen heel weinig buitenspeelkansen bieden, vergeleken met het weekend, de woensdagnamiddag en de vakanties. Op gewone weekdagen tijdens de schoolperiode zijn er veel kinderen die amper buitenspelen. Na school, huiswerk en eventuele hobby's is de overgebleven tijd eerder beperkt.

'Ik heb wel nog echt redelijk veel taakjes in huis zo. Dus, als ik thuis kom, eerst ga ik iets eten, huiswerk en dan taakjes, dan is het meestal al 17u30 en tegen dat ik mijn schoenen en mijn gerief heb gepakt is het al bijna etenstijd. En meestal 's avonds ben ik moe en heb ik ook geen zin meer. Maar de woensdag ga ik wel altijd omdat dat een halve dag is.' (interview Kortrijk)

Zeker in de wijken waar weinig wordt buiten gespeeld, geven kinderen aan dat ze dan liever willen binnen blijven dan nog heel actief te zijn. 'Ik ben moe in de schoolweek. Ik wil gewoon na school naar huis, mijn huiswerk maken en slapen.' (Antwerpen).

'Voor mij is het ook moeilijk. Als je veel broers en zussen hebt, en die hebben allemaal hobby's en ik ben dan de oudste, dan moet ik die altijd daar afzetten. Wanneer het weekend is kan je je eigen ding doen.'

Tijdens het weekend is niet alleen meer tijd, ouders zijn dan ook meer beschikbaar om met hun kinderen mee te gaan naar plekken waar kinderen anders niet alleen naartoe mogen. Met name in Seefhoek-Stuivenberg en in Het Foort geeft dat kinderen meer mogelijkheden.

Huiswerk

Huiswerk wordt door veel kinderen als belemmerend gezien voor het vrij spelen. Ze zouden liever minder huiswerk hebben:

'Als ik geen huiswerk zou hebben zou ik meer buitenspelen omdat je dan zo geen zorgen meer hebt over je schoolwerk: gaat dat wel goed zijn en zo. En dan heb je gelijk geen tijd om buiten te spelen. Omdat je daar heel de tijd aan denkt.'

'Ik heb te veel huiswerk, als ik met Frans bezig ben duurt dat keilang en dan kan ik niet meer buitenspelen.'

Meehelpen thuis

Meer dan in de andere wijken uit het onderzoek, geven veel kinderen in Seefhoek-Stuivenberg aan dat ze vaak meehelpen in huis. Naast de eigen kamer opruimen gaat dat onder meer over thuis mee helpen met poetsen of koken. 'Ik vind dat normaal, want ik ben de oudste.'

Hobby's

Een andere activiteit die veel tijd inneemt zijn de hobby's. Daarin is de vrije tijd geagendeerd op vaste momenten, buitenshuis en vaak ook buiten de wijk. Vaak gaat dat dan meteen over enkele momenten per week, na schooltijd of in het weekend. Die tijd is niet te combineren met buiten spelen in de wijk. Hier moet wel de nuance gemaakt worden dat lang niet alle kinderen veel hobby's hebben.

'Dansen vind ik niet zo irritant maar oefenen voor notenleer wel. Ik zou liefst stoppen maar ben nu begonnen met piano. Ik heb heel soms wel tijd om buiten te spelen maar niet zo vaak. Want soms moet ik thuis een beetje helpen, dan huiswerk, dan notenleer, dan oefenen. En soms op de tablet ofzo.'

'Ik doe piano en notenleer, dus echt buitenspelen kan niet echt. Maar als ik dat niet deed, als ze zouden zeggen dat ik naar buiten mag gaan en mag doen wat ik wil, dan zou ik met vrienden afspreken en buiten gaan spelen. Maar mijn ouders moeten altijd eerst bellen om af te spreken.'

'Drie keer per week waterpolo, scouts, tekenacademie en gitaar. En nog logo. Alleen op zondag heb ik niets te doen. Ook wat gsm en werken voor school. Zonder hobby's zou die tijd vooral naar gsm gaan, en een beetje meer buitenspelen. Als ik thuis ben, weet ik niet wat ik moet doen, daarom heb ik veel hobby's. Ik heb niet iets waar ik supergraag mee speel of een project of zo.'

De georganiseerde vrije tijd concurreert voor sommige kinderen wel degelijk met buitenspeeltijd: kinderen zeggen vooral buiten te spelen 'op een dag dat we geen hobby's hebben' of 'op zondagen, dan heeft niemand van onze straat hobby's.'

Toch is die relatie verre van eenduidig. De meest enthousiaste buitenspelers in Hasselt zijn jongens die graag voetballen. De jongens zeggen veel van hun tijd aan buitenspelen in de buurt te spenderen. 'Ik ga elke woensdag, en in het weekend ben ik heel veel aan het voetballen op het pleintje'. Dat doet deze jongen samen met een vriend. Als hij niet naar de voetbalclub zou gaan, zou hij die tijd verdelen onder computer en buitenspelen. 'Vroeger moest ik heel vaak stoppen met buitenspelen als ik moest gaan voetballen. Dan moest ik naar de training gaan. Dat was lastig, want toen kwam iedereen heel vaak in de wijk [waardoor hij dan niet met hen kon meespelen]. Maar nu is dat eigenlijk gestopt [er spelen minder kinderen buiten].'

Een andere enthousiaste buitenspeler wijst tegelijk op hoe buitenspelen en georganiseerde vrije tijd kunnen samengaan. Wat zou hij doen wanneer hij geen vaste hobby's meer zou hebben? 'Dat weet ik

niet, want ik doe nu voetbal [in een club], en als ik buiten speel is dat ook bijna altijd voetbal. Dus dan weet ik niet of ik nog zoveel zou voetballen. Ik heb nu een passie, maar als ik geen passie voor voetballen had gehad, zou ik waarschijnlijk ook minder buitenspelen.' We zien wel vaker dat kinderen die veel buitenspelen ook vaker actief zijn in een sportclub of te voet of met de fiets naar school gaan (zie ook [Inzicht in buitenspelen](#) van het Mulier Instituut).

Gsm en schermtijd

Schermtijd, en dan vooral op de gsm bezig zijn, is ook een belangrijk topic voor de kinderen: het is een vanzelfsprekende vrijetijdsbesteding die flexibel is en zowel alleen gedaan kan worden als sociaal van aard kan zijn. Veel kinderen geven aan dat ze vaak op hun gsm of tablet zitten of veel tv kijken. En dat komt dan soms in de plaats van buiten spelen.

'Ik zit wel meestal op mijn gsm te chatten met mijn vriendinnen of te bellen, of soms gewoon filmpjes te kijken op TikTok of Youtube. Dan vergeet ik de tijd. Dan is het al bijna tijd om te slapen dus ga ik niet meer naar buiten gaan.' (interview Kortrijk)

Maar de gsm is er nu eenmaal bijgekomen.

Kan het zijn dat jullie minder buiten spelen omdat jullie andere dingen te doen hebben?

'Gewoon omdat kinderen verslaafd geraken en zo [aan de GSM]. Vroeger waren kinderen heel veel naar buiten aan het gaan.'

'Toen bestond dat nog niet.' (interview Antwerpen)

Dat heeft te maken met voorkeuren en met andere tijden, maar de gsm is ook een voor de hand liggend alternatief als kinderen niet mogen of durven buiten spelen.

Vinden jullie soms dat jullie te veel op jullie gsm zitten?

'Gewoon, kinderen gaan veel minder naar buiten omdat het koud is en – en er zijn veel dieven, en veel kinderen zijn dan ook gewoon bang of mogen dat ook niet van hun ouders. En dus daarom zitten veel kinderen veel meer op hun apparaten dan buiten.' (interview Antwerpen)

Niet elk kind vindt dit problematisch en soms doen ze het ook het liefste:

'Ik snap niet dat je buiten zou spelen als je mag gamen of zo. Een beetje [verslaafd]. Ik mag wel spelen maar niet oneindig. 6 uur per week. Als ik dan moet buitenspelen, ga ik gewoon in de tuin spelen, omdat buiten-buiten, daar is geen trampoline.'

'Ja, ik kan niet veel anders doen, want veel mensen heb ik niet in de buurt waarmee ik kan afspreken na school. Dat kan ik niet echt iets anders doen. Omdat er nog niemand thuis is, alleen mijn broer maar die heeft dan schoolwerk. Buitenspelen is alleen als ik afspreek, maar dat doe ik niet vaak.'

Daarnaast gaven kinderen soms aan dat ze elkaar buiten juist graag ontmoeten op plekken waar er wifi voorhanden is, zoals het wat verborgen terras achter het buurthuis in Halle. Schermtijd is niet noodzakelijk binnentijd.

De tuin

In de eigen tuin spelen heeft bij sommige kinderen de voorkeur boven spelen in de publieke ruimte, omdat dat gewoon handiger is. De tuin hoort bij het huis en is veilig en vertrouwd, er is spelmateriaal, en er is geen toelating van ouders nodig om in de tuin te spelen, en er moeten geen afspraken met andere kinderen gemaakt worden.

'Ik doe buiten spelen in de tuin, ik speel nooit ergens anders buiten. Ik speel graag binnen omdat als je buiten speelt, dan kan je vuil worden en dan moet je je wassen en dat vind ik niet tof. En buiten kan het ook nat worden. De tuin is leuker omdat we veel meer in de tuin hebben, een trampoline en een paar andere dingen.'

'Meestal speel ik in mijn tuin en niet echt op de straat of zo. Ik weet niet waarom, ook omdat ik alleen met mijn zus speel. Maar we hebben vaak ruzie. En wij hebben niet zoveel kinderen in de buurt.'

Toch gaat ook dit niet louter om individuele voorkeuren.

In Hasselt hebben de meeste bevroagde kinderen een eigen tuin en ze spelen daar ook, met name als ze niemand hebben om mee te spelen. Dat geeft dan een veiliger gevoel. Op speelterreinen zitten soms oudere kinderen, en dan is het niet altijd zo makkelijk om daar toch te gaan spelen als je in je eentje bent. Toch wordt die tuin vaak verlaten om echt in de wijk te gaan spelen, samen met andere kinderen.

Zowel de kinderen als de buurtwerkers geven aan dat de kinderen in Vogelweelde in Halle vooral in de wijk zelf spelen, en minder in de tuinen. Volgens de bevroagde moeder wordt er vooral weinig in de tuin gespeeld sinds de opening van het buurthuis en de aanleg van de twee speelterreinen in de wijk.

Merk op dat de drie buurten waar meest wordt buiten gespeeld in de publieke ruimte, ook de buurten zijn waar relatief veel kinderen bespeelbare tuinen hebben (Halle, Hasselt, Kortrijk). Tuinen mogen dan veel meer dan enkele decennia geleden ingericht zijn als speelruimtes, het gaat niet op om te concluderen dat het buitenspelen achteruit gaat omdat kinderen nu vooral in de tuin spelen in plaats van op straat. In de wijken waar kinderen geen of een heel kleine tuin hebben, zien we kinderen zeker niet per se meer buiten spelen in de buurt. De achteruitgang in het buitenspelen die we in het Buitenspeelonderzoek van 2019 zagen, is juist het sterkst in de buurten waar er weinig (bespeelbare) tuinen zijn; de ene (niet-stedelijke) wijk waar kinderen in 2019 méér buitenspeelden in de publieke ruimte dan in 2008, is de wijk met de grootste tuinen.

6. CONCLUSIE

In dit onderzoek hebben we bij kinderen bevraagd hoe vanzelfsprekend het voor hen is om buiten te spelen in de buurt waar ze wonen. We zien steeds minder kinderen buitenspelen in de publieke ruimte; wat zijn dan de drempels die dat buitenspelen bemoeilijken, en waardoor wordt het voor kinderen wél makkelijker om de straten, pleinen en speelterreinen in hun buurt op te zoeken? Doorheen de verhalen van de kinderen over wonen en spelen in hun woonomgeving bleek hoezeer die buurt ertoe doet als sociale en als ruimtelijke speelruimte, en hoezeer de impact van die context van buurt tot buurt verschilt.

6.1. WELKE PLAATS VOOR BUITENSPELEN?

De impact van de buurt als fysieke en sociale context is een impact op het actorschap van kinderen. Als ruimtelijke en sociale speelruimte bepaalt de buurt in belangrijke mate mee welke **figuurlijke speelruimte** kinderen ervaren wanneer zij willen gaan buiten spelen. Buiten spelen in hun woonomgeving, vaak samen met andere kinderen met wie ze het spel organiseren en vorm geven, is een van de manieren waarop kinderen uitdrukkelijk hun eigen leven in handen nemen. Hoe stimuleren of hinderen de fysieke ruimte en sociale context van de buurt hun buitenspelen? En hoe afhankelijk zijn kinderen van anderen om te gaan buitenspelen? Dat laatste stelt zich soms scherp. Soms geven kinderen aan dat ze gewoon naar buiten gaan en kijken of er iemand is om mee te spelen. Soms is dat welhaast ondenkbaar: kinderen mogen niet alleen buiten en zijn altijd van iemand afhankelijk, of er zijn in de buurt zo weinig kinderen of zo weinig plekken dat het weinig zin heeft om op goed geluk de straat op te gaan. De rol van grotere en kleinere ankerplekken in de buurt waar kinderen kans hebben om elkaar te ontmoeten, en de rol van basisvertrouwen in de buurt als sociale ruimte, zowel bij kinderen als bij ouders, blijken daarbij doorslaggevende factoren te zijn.

Graag en veel buiten spelen

De bestaande fysieke en sociale ruimte heeft een duidelijke impact op het 'graag spelen' in de buurt, en op 'veel buitenspelen'. In de wijken in Halle en Hasselt geven de meeste kinderen aan graag buiten te spelen. Dat komt niet zomaar door individuele voorkeuren die in deze wijken om een of andere manier meer naar buitenspelen zouden uitgaan dan in de andere wijken. Buiten spelen kan in beide wijken op een relatief vanzelfsprekende manier. Kinderen spreken er makkelijk met elkaar af en hebben daar ook ontmoetingsplekken voor, ze gaan bij mooi weer drinken halen en dan ergens zitten om te babbelen of te spelen, voetballen, bouwen kampen, rijden de wijk rond, spelen op de speelterreintjes, tekenen op de grond met krijt... Kinderen spelen in groep en verzinnen ook zelf spelletjes.

Buitenspelen is doorgaans buitenspelen met vrienden. Het is vanzelf ook sociale tijd. 'Ik speel vaak buiten want ik heb veel vrienden.' Toch gaat dat samen spelen soms minder spontaan dan de kinderen zelf zouden willen. 'Ik zou meer willen buiten spelen. Want soms, als ik klaar ben met iemand te spelen in de wijk, dan vragen die soms om nog een halfuurtje bij hun thuis te komen, en dan zegt mijn mama, nee, want dan moeten we dat helemaal afspreken met die mama.'

In Halle en Hasselt kent het merendeel van de bevraagde kinderen buitenspelen een belangrijk aandeel toe in hun vrijetijdsbudget. Dat is heel anders dan bijvoorbeeld in Het Foort in Temse. De meeste kinderen zeggen daar dat ze minder dan één keer per week buiten spelen. Veel kinderen geven aan dat ze liever binnen spelen en dat hun ouders dat ook liever hebben. Bovendien zeggen ze, al dan niet schoorvoetend, dat ze niet zo graag in hun wijk wonen.

Graag in de wijk wonen vertaalt zich voor de meeste kinderen ook in graag en veel buitenspelen. Dat blijkt uit de rijkdom aan betekenisvolle (speel)plekken in de wijk die kinderen ons kunnen tonen, en aan de diverse soorten spel die de kinderen in de wijk spelen: er is plaats voor uiteenlopende

voorkeuren, en er is veel spel waar veel kinderen voor nodig zijn. De wijk is dan ook een rijke, uitnodigende speelomgeving voor wie graag buiten is, buiten speelt of andere kinderen wil ontmoeten.

Het belang van de woonomgeving gaat ook breder dan de buurtspeelruimte op zich. Het maakt nogal wat uit of je alternatieven hebt wanneer 'de straat opgaan om te gaan buitenspelen' niet mogelijk is.

- Als je niet kan of mag buitenspelen in de wijk, kan de tuin een alternatief zijn, zeker als kinderen op hun eentje spelen. In Hasselt en Kortrijk is dit het geval. In Hasselt geven kinderen aan dat ze eerder in de tuin spelen wanneer ze alleen spelen: de tuin is een vertrouwde en veilige plek, ook als je alleen bent. In Antwerpen ligt dat voor de meeste kinderen heel anders. Geen tuin hebben in een wijk waarin gaan buitenspelen gepaard gaat met veel drempels, beperkt de buitenspeelkansen fundamenteel.
- Wanneer leuke speelplekken buiten de wijk moeilijk bereikbaar zijn, is dat vooral een probleem wanneer de plekken binnen de wijk niet voldoen. Dat is in Temse het geval. In Temse liggen de aantrekkelijke speelplekken buiten de wijk, maar kinderen mogen daar meestal niet zelfstandig naartoe. Ze moeten dus op de begeleiding van anderen rekenen om naar hun favoriete speelplek te gaan, wat niet voor de hand ligt. Het alternatief binnen de wijk vinden de kinderen weinig aantrekkelijk, of ze voelen zich er niet helemaal op hun gemak.

Buitenspeelarmoede

Wanneer kinderen zo beperkt worden in hun actorschap dat ze nauwelijks nog buiten spelen, zouden we kunnen spreken van buitenspeelarmoede. Buiten spelen vormt voor hen dan geen belangrijke vrijetijdsbesteding. Kinderen willen, kunnen, durven of mogen dan niet of in heel beperkte mate buiten te spelen. Vaak spelen die aspecten sterk op elkaar in. De speelruimte is onaantrekkelijk, de favoriete speelplekken zijn onvoldoende zelfstandig te bereiken, het gemotoriseerde verkeer is gevaarlijk of maakt spelen (dichtbij huis) onmogelijk, er zijn te weinig andere kinderen om mee te spelen, kinderen voelen zich niet welkom in hun buurt of zijn bang van bepaalde mensen, of ze krijgen geen toelating om buiten te gaan spelen. In het slechtste geval wil dat ook zeggen dat kinderen niet alleen niet veel naar buiten gaan om te spelen, maar dat ze ook in het algemeen weinig buiten komen.

In Seefhoek-Stuivenberg **geven verschillende kinderen aan dat ze niet buitenspelen, en eigenlijk ook heel weinig buiten komen**: buiten komen gebeurt vooral functioneel, om ergens naartoe te gaan. Zowel de meisjes in jeugdwerking Kras als de meisjes in de buurtschool geven aan dat ze maar heel af en toe buiten spelen, deels omdat ze niet altijd mogen, maar ook deels omdat ze zich zelf niet zo veilig voelen in de wijk. 'Ik speel nooit buiten. Alleen soms als het vakantie is, dan gaan we soms ergens naar toe.' In de wijken in Antwerpen en Temse **vormt buiten spelen voor een aanzienlijk deel van de kinderen geen belangrijke vrijetijdsbesteding**.

De meerderheid van de kinderen in Het Foort in Temse speelt liever binnen dan buiten. Dit lijkt niet enkel de voorkeur van de kinderen zelf te zijn: zij geven aan dat ook sommige ouders liever niet hebben dat hun kinderen buiten spelen.

In de wijk komen een aantal drempels uitdrukkelijk samen: de inrichting van de centrale speelplek in de wijk voldoet niet voor de iets oudere kinderen, en kinderen én ouders maken zich uitdrukkelijk zorgen over zowel de verkeersveiligheid als de sociale veiligheid in heel de buurt. Dat toont zich ook in de cijfers. In het buitenspeelonderzoek van 2019 kende de wijk Het Foort de laagste 'speelindex' van de zeven geobserveerde wijken: vergeleken met het aantal kinderen dat er woont, werden er in deze wijk het minste spelende kinderen geteld. Het aantal in 2019 geobserveerde kinderen was meer dan gehalveerd ten opzichte van de ook al zwakke score in 2008, toen een vorig buitenspeelonderzoek werd gehouden. Ook in een eerste observatie-onderzoek in 1983 werd deze wijk al opgenomen en toen scoorde Het Foort veruit het laagst van alle wijken. Er blijkt dus geen traditie van buitenspelen te zijn in de wijk.

De kinderen geven ook zelf duidelijk aan dat er in Het Foort niet zo frequent buiten gespeeld wordt. De meerderheid van de kinderen geeft aan dat ze minder dan één keer per week buitenspelen. 'De laatste keer dat ik buiten speelde is twee weken geleden.' Er is maar één iemand die zegt dat hij 5 keer per week buiten speelt. Een tweetal kinderen zeggen dat ze zo goed als nooit buiten mogen

spelen. Het zijn de kinderen van de jongste groep. Eén van de twee meisjes zegt: 'Ik wil ook meestal naar buiten, maar soms ga ik niet. Ik mag ook niet van mijn mama gaan buiten spelen. Alleen als er soms vrienden bij ons komen kloppen. Die vragen dan, 'kom, we gaan spelen', en dan mag ik gaan spelen. En met feestjes mag dat ook.'

6.2. STRUIKELBLOKKEN EN SPEELKANSEN

We eindigen dit rapport met een overzicht van de voornaamste vaststellingen en hun implicaties. Kunnen we struikelblokken om te spelen opruimen en speelkansen vrijwaren of vergroten?

Vaststelling 1: buitenspelen doe je niet alleen

Buitenspelen is overwegend buitenspelen met andere kinderen. Kinderen zeggen dat ze zelden naar buiten gaan als ze er alleen zouden moeten spelen; dan blijven ze liever binnen of spelen ze in de tuin, indien die er is. In buurten waar er veel gespeeld wordt, gaan kinderen soms in hun eentje buiten om te zien of ze er andere kinderen aantreffen, of ze gaan bij elkaar aanbellen. Kinderen zijn elkaars belangrijkste speelaanleiding, en ook omgaan met de mogelijke uitdagingen die spelen in de publieke ruimte met zich meebrengt, lukt makkelijker als je samen bent met andere kinderen.

Dat buitenspelen door en door sociaal is, heeft gevolgen voor hoe vanzelfsprekend het is om in je buurt te gaan buitenspelen. Niet alleen jijzelf moet als kind kunnen, willen, mogen, en durven buiten gaan om op een gegeven moment ergens in de buurt te spelen: dat geldt ook voor de andere kinderen waarmee je wil spelen. Ook die potentiële speelkameraden moeten er de tijd en de vrijheid voor krijgen, en het zelf ook graag willen. Dat kan afhangen van de aanmoedigingen of de beperkingen die zij hiervoor krijgen van hun ouders, van hun andere, al dan niet geagendeerde (vrije)tijdsbestedingen, en van de speelkansen van de woonomgeving zelf.

Het sociale fundament van buitenspelen maakt dat het niet volstaat om de teloorgang van het buitenspelen te herleiden tot een kwestie van individuele voorkeuren en keuzes. Het verklaart mee hoe evoluties zichzelf kunnen versterken. Als er minder andere kinderen buiten spelen op straat, dan wordt die straat, in een soort vicieuze cirkel, steeds minder aantrekkelijk. Een gebrek aan andere kinderen kan een fundamenteel struikelblok zijn om buiten te willen spelen – en zelfs om dat te mogen of te durven.

Buitenspelen in de buurt speelt zich af midden in de samenleving, maar het is wel echt het domein van kinderen zelf, die hun tijd en hun onderlinge spel zelf organiseren en vorm geven, zonder dat een volwassene daarin het voortouw neemt (of zelfs maar in beeld is).

Dat roept onder meer volgende vragen op.

- In hoeverre hebben kinderen voldoende tijd om hun vrije tijd zelf, samen met andere kinderen vorm te geven? Scholen doen dat in beperkte mate maar wel uitdrukkelijk: temidden een schooldag vol structuur zorgen scholen expliciet voor het installeren van een stukje tijd dat kinderen onder elkaar zelf kunnen vormgeven. Hebben kinderen die 'speeltijd' en die speelruimte ook gewoon in hun dagelijkse vrije tijd? Hoe vanzelfsprekend is het dat kinderen stukken tijd zelf kunnen kiezen en organiseren?
- In hoeverre zorgen we er als ouders, als werking voor kinderen, als gemeente of stad en als samenleving voor dat we die nodige vrijheid en tijd voor kinderen vrijwaren en echt een plek geven? In hoeverre installeren en stimuleren we dat soort 'speeltijd' ook uitdrukkelijk in de woonomgeving van kinderen?
- Hoe ondersteunen we kinderen in hun samen spelen? Hoe moedigen we het contact aan tussen kinderen in hun buurt? Die vraag is met name aan de orde als die ontmoeting niet zomaar vanzelf gaat en kinderen dus een extra zetje kunnen gebruiken. Ouders, jeugd- en buurtwerk, scholen, het organiseren van speelstraten... kunnen daar de sidekick van kinderen zijn.

'Onze kinderen hadden eerst wat schrik om met twee buurtmeisjes samen te spelen. We hebben wel drie of vier keer moeten aandringen om ze te laten samen spelen. Nu is één van de meisjes bijna beste vriendinnen met mijn dochter'.

'Soms moeten we als ouders ook wat minder pragmatisch zijn. Na school wil ik vaak snel naar huis, maar als mijn kinderen nog aan het spelen zijn met vriendjes moet ik het ook loslaten en ze nog verder laten spelen. Andere zaken komen later wel weer.' (interview, ouder Kortrijk)

Vaststelling 2: de buurt maakt het verschil

Tussen de buurten in dit onderzoek loopt de mate waarin kinderen vanzelfsprekend kunnen buitenspelen, bijzonder sterk uiteen. Spelen is een kinderrecht, maar hoe vanzelfsprekend buitenspelen is, hangt voor een kind heel sterk af van waar het toevallig woont. Hoeveel en hoe makkelijk kinderen kunnen buitenspelen, heeft niet alleen te maken met individuele voorkeuren of met andere tijdsbestedingen, maar heel wezenlijk met de buurt als speelcontext. De ruimtelijke en sociale kwaliteiten van de buurt maken daarbij het verschil, en de combinatie daarvan is voor elke buurt weer anders.

- In **Seefhoek-Stuivenberg** in Antwerpen vormden de sociale drempels de rode draad in de gesprekken met de kinderen. Die drempels hebben deels te maken met de schaarste aan fysieke ruimte om te spelen. Die leidt onder meer tot claimgedrag. Er zijn veel bezorgdheden over veiligheid; er is bij sommige kinderen en ouders weinig vertrouwen in de buurt als sociale ruimte. De concrete verhalen van kinderen tonen dat de wijk voor hen erg complex is om door te navigeren. Ook de regels die ouders opleggen, hebben vooral te maken met vertrouwen en veiligheid. Kinderen spelen in de wijk op een klassieke manier, maar toch er zijn veel kinderen die weinig of helemaal niet buiten spelen. Dat komt ook omdat de meeste kinderen begeleiding van andere mensen nodig hebben om buiten te willen of te mogen buitenspelen.
- In **Het Foort** in Temse gaan een reeks fysieke en sociale drempels samen, zodat het voor de kinderen in de wijk helemaal niet vanzelfsprekend is om buiten te gaan spelen. De meest geliefde speelruimtes liggen buiten de wijk maar zijn voor veel kinderen niet zelfstandig bereikbaar. De centrale speelruimte in de wijk schiet tekort in schaal en voorzieningen. Heel wat kinderen wonen niet graag in de wijk en voelen zich niet welkom om te spelen. Lawaai, het gedrag van jongeren en 'enge' of 'rare' mensen versterken dat onbehagen. De kinderen benoemen spontaan wat er fout gaat in de wijk. Ook het verkeer is een belangrijk pijnpunt. Het verkeer en sociale veiligheid worden in gelijke mate genoemd als grote drempels om niet buiten te spelen en als reden dat de kinderen niet zo graag in de wijk wonen. Ouders zijn om dezelfde twee redenen bezorgd. De kinderen geven zelf aan weinig buiten te spelen.
- In de **Sint-Janswijk** in Kortrijk is het beeld in dit onderzoek wat flou; de (via scholen bevroegde) kinderen kennen de buurt wel goed omdat hun school er ligt, maar niet alle kinderen wonen in de wijk zelf. De aanwezige ruimtes in de wijk worden wat onderbenut; de kinderen vragen zelf naar meer mogelijkheden. Het buurtpark V-tex heeft een wat ambigu statuut: het is een grote ruimte met betekenis, maar bezorgdheden over sociale veiligheid maken het buitenspelen minder vanzelfsprekend. De kinderen spelen vaker in de tuin dan in de buurt en missen wat houvast in de wijk, terwijl de basis daarvoor zeker aanwezig is en de wijk als vrij rustig ervaren wordt.
- In de **Heilig-Hartwijk** in Hasselt zijn er vrij veel speelmogelijkheden. Er zijn meerdere speelplekken, en goede zachte verbindingen; het is een ruime, rustige wijk. Ook spelen in de tuin is voor de meeste kinderen een mogelijkheid. Kinderen spelen dan ook graag in de wijk. Toch zijn er een aantal gedeelde struikelblokken: alle onbehagen dat samengaat met de dak- en thuislozenwerking café Anoniem, en soms met jongeren die claimgedrag vertonen. In Hasselt is er een vrij duidelijk onderscheid tussen kinderen die veel buitenspelen en de wijk ook goed kennen en gebruiken, en kinderen die weinig buitenspelen en weinig band opbouwen met de wijk.
- De wijk **Vogelweelde** in Halle scoort laag op de meeste fysieke en sociale drempels die gewoonlijk door kinderen worden vernoemd. Zo wordt er zeer weinig over mogelijke struikelblokken als verkeer en claimgedrag gesproken en kunnen kinderen niet echt plekken noemen die ze vermijden. Buitenspelen in de buurt betekent hier, vergeleken met de andere wijken, rijker en diverser spel, meer andere kinderen om mee te spelen, en meer diverse plekken. Wie wil buitenspelen, kan dat vaak op een vanzelfsprekende manier. Er zijn bespeelbare tuinen, maar toch wordt er vooral in de buurt gespeeld met andere kinderen. Er

zijn rare mensen en irritante burens, maar zij worden niet als erg hinderlijk ervaren voor het dagelijkse buitenspelen. Dat positieve speel- en buurtklimaat toont zich ook in de ouderlijke bezorgdheden: ouders gaan hier losser om met toelating, regels en beperkingen. Hier speelt ook mee dat het om een zeer kleine wijk gaat. Toch vinden de meeste kinderen doorgaans hun speelkansen in die kleine wijk zelf. De aanwezigheid van buurthuis en buurtwerking midden in de wijk biedt ook een ankerpunt voor spel dat buiten de werking zelf om gebeurt.

Een weloverwogen aandacht voor de buurt vormt de basis voor een buitenspelbeleid.

- Buitenspelen vraagt om een doordacht buitenspelbeleid, dat de speelkansen in een buurt niet van het toeval laat hangen. Het vertrekt dus van de ruimtelijke en sociale kwaliteiten van die buurt (zie Vaststelling 3 en 4) en de kansen en drempels die daarin vervat zitten.
- Een buitenspelbeleid dient zich prioritair te focussen op de buurten waar buitenspelen helemaal niet vanzelfsprekend is. Lokale overheden hebben hier een cruciale rol in te spelen.

Vaststelling 3: de buurt is meer dan een speelterrein

Buitenspelen is altijd ergens spelen. De buurt als ruimtelijke context om te spelen doet er dus heel sterk toe. Zijn formele speelplekken aantrekkelijk, goed onderhouden, en komen ze tegemoet aan de wensen van uiteenlopende categorieën kinderen? Zijn er ook andere betekenisvolle plekken? Welke impact heeft het verkeer op hoe de speelplekken bereikbaar zijn en hoe de straat bespeelbaar is?

- Centrale **ankerplekken** zijn nodig in een buurt, en ze staan of vallen met de speelkansen die ze voor verschillende soorten groepen bieden. Een centrale, voldoende grote plek waar kinderen elkaar kunnen ontmoeten, is van groot belang voor een buurt waarin spelen een vanzelfsprekende plaats kan krijgen. Ontbreekt een dergelijke plek, schiet ze qua schaal, inrichting of beheer duidelijk tekort of maken kinderen (en ouders) zich zorgen over de sociale veiligheid van de plek, dan is dit nefast voor de speelkansen in heel de buurt.
- Kinderen spelen buiten in hun buurt, maar niet alle kinderen spelen in heel hun buurt. Dat er ook betekenisvolle en bespeelbare plekken en plekjes **nabij** zijn – dicht bij het huis, en dus verspreid over de buurt – maakt het verschil voor kinderen die niet ver weg mogen of durven gaan, terwijl spelen op een plekje ‘in het zicht’ doorgaans wel mag. Ook de speelkansen heel dicht bij huis op **straat** of op de **stoep** maken dat kinderen zich makkelijker buitenshuis zullen begeven. Buurten die deze plekjes ontberen of waar de inrichting van straten en stoepen het kleinere spel dicht bij huis bemoeilijkt, maken het kinderen erg lastig om de eerste stappen naar meer zelfstandig spelen in de buurt te kunnen nemen.
- De **verbindingen** tussen deze plekken doen er ook toe. Kunnen kinderen de plekken waar ze elkaar ontmoeten en waar ze willen gaan spelen ook bereiken? Hier zijn vooral het **gemotoriseerde verkeer** en barrières zoals grote wegen die moeilijk over te steken zijn, spelbrekers voor kinderen. Kinderen zijn soms afhankelijk van anderen, zoals ouders of oudere broers of zussen, om op hun favoriete speelplek te geraken.

Een bespeelbare buurt vraagt om een samenhangend weefsel en een passende inrichting

- Omdat diverse soorten plekken, elk met hun eigen kwaliteiten, doorslaggevend zijn voor de speelkansen in een buurt, is een doordacht beleid over het weefsel aan (speel)plekken aan de orde.
- Een door kinderen gedeelde ankerplek in de wijk brengt kinderen samen en is tegelijk speelplek, afspreekplek en uitvalsbasis. Het kan een formele speelzone zijn, liefst nog omgeven door aanliggende zones die kinderen ook speelkansen bieden, zoals een bosje, sportveldje, verkeersvrij pleintje. Een ankerplek werkt goed als ze voldoende groot is, centraal gelegen, met speelkansen voor diverse groepen kinderen, en goed beheerd.
- Zachte, autovrije of autoluwe verbindingen tussen de verschillende (speel)plekken in de buurt maken die plekken ook voor meer kinderen bereikbaar. Veilige, duidelijke oversteken van straten die voor kinderen barrières vormen, zijn daarbij een belangrijk aandachtspunt.
- Mobiliteitsingrepen kunnen soms ruimte creëren. Kleine pleintjes, bijvoorbeeld door het knippen van straten, zorgen voor de nodige nabije plekken in een het weefsel van de buurt. Stoepen kunnen verbreed worden, bijvoorbeeld bij de invoering van eenrichtingsverkeer of de herinrichting van kruispunten.

- Speelstraten en andere buurt evenementen die kinderen kansen geven op ontmoeting, en ook volwassen buurtbewoners bij elkaar brengen, creëren tijdelijke speelruimte. Daarom wordt de organisatie ervan best zo laagdrempelig gemaakt en actief aangemoedigd. Waarom ook geen speelstraten buiten de (zomer)vakantie?
- Extra publieke ruimte creëren is niet altijd vanzelfsprekend. Tijdelijke speelruimte op terreinen in afwachting van omvangrijke bouwprojecten of gedeeld gebruik van ruimtes, zoals schoolspeelplaatsen die aan het openbare domein grenzen en hun ruimte openstellen in de vakanties, kunnen hier voor kinderen toch belangrijk kansen geven.
- Hoe een plek is ingericht, bepaalt sterk het publiek dat er komt. Extra sportveldjes zijn vaak een succes, want ze trekken veel kinderen aan; anderzijds trekken ze bepaalde kinderen helemaal niet aan en bieden ze voor hen dus ook geen meerwaarde. In het algemeen blijkt sportruimte in de praktijk, door de focus op team- en balsporten, vooral een jongensruimte te zijn. Spel op wielrijes, klimmen en glijden, constructiespel en fantasiespel zijn vormen van spel die meisjes en jongens even aantrekkelijk vinden. In hun spel combineren meisjes voorts vaak sociaal spel met avontuur en ontmoeting. Een inrichting van speelplekken die ook voor meisjes aantrekkelijk wil zijn, heeft dus oog voor het vlot kunnen afwisselen tussen deze diverse soorten spel.

Vaststelling 4: de buurt is een sociale speelruimte

Buiten spelen in de buurt betekent ook in interactie gaan met al wie zich ook in die buurt bevindt: andere kinderen, jongeren, volwassenen van allerlei allooi. De bezorgdheden, wrijvingen of conflicten die daarmee gepaard kunnen gaan, kunnen echte afknappers zijn voor kinderen. In sommige buurten noemen zij sociale veiligheid of een gebrek aan zich thuis voelen in de buurt als grootste drempel om buiten te gaan spelen.

- De mate van **sociale cohesie** in een buurt speelt voor kinderen (en voor hun ouders) mee in het basisvertrouwen dat zij hebben om zich in de publieke ruimte van hun buurt te begeven en er te spelen. Kennen de mensen uit de wijk elkaar, voel je je er als kind thuis? In buurten waar mensen niet makkelijk aanknopingspunten met elkaar vinden, missen kinderen het nodige houvast om verder weg te gaan van huis.
- Bezorgdheden over **sociale veiligheid** en het contact met 'rare' of 'enge' mensen worden door kinderen in alle wijken genoemd. Heel vaak hebben kinderen het over alcohol- en druggebruik. Soms is de angst voor andere mensen in de buurt enkel verbonden met specifieke plekken of mensen; maar indien de buurt in het algemeen als onveilig wordt aangevoeld, is dit echt nefast voor het buitenspelen.
- Sommige plekken zijn ook moeilijker te gebruiken door het **claimedrag** van andere (vaak oudere) kinderen, die plekken inpalmen en andere kinderen bewust of onbewust uitsluiten. Dit is logischerwijze met name een probleem in drukbevolkte en dichtbebouwde wijken.

De publieke ruimte is pas echt publiek als alle kinderen er zich ook thuis kunnen voelen.

- De publieke ruimte zo publiek mogelijk maken is een opdracht die het thema buitenspelen ver overstijgt en onder meer preventie, beheer, handhaving, buurtwerkingen en jeugd- en jeugd welzijnswerk kan aanspreken. Het gaat hier over je welkom en thuis voelen in je buurt – als kind en als ouder – en over het creëren van een positief speelklimaat.
- In buurten waar weinig buitengespeeld wordt, is een echte ondersteuning van het buitenspelen zelf aan de orde. Het dagelijkse samenspelen gaat niet vanzelf en wellicht hebben kinderen hier echt een veilig kader voor nodig. Buurtsport, jeugdwerk en mobiel speelpleinwerk kunnen spelen in de buurt zichtbaarder maken, en aan kinderen én ouders tonen dat spelen wel degelijk kan in de buurt. Dat geldt ook voor scholen, die van de publieke ruimte gebruik kunnen maken tijdens lessen en sportactiviteiten. De school kan daarbij uitdrukkelijk aangeven dat de kinderen er ook buiten de schoolcontext mogen spelen. Een buurtgerichte jeugdwerking, buurtsport of een buurtwerking die uitdrukkelijk ook aandacht heeft voor kinderen en jongeren, kan hiervoor een structurele basis bieden. Jeugdwerk en andere vormen van georganiseerd spelen kunnen een belangrijke rol spelen om kinderen hun buurt te leren kennen en breder om de sociale cohesie in de wijk te bevorderen. Het verlagen

van allerlei drempels om aan die activiteiten deel te nemen, is dan een belangrijke bekommernis.

- Bij schaarse publieke ruimte kan buurtwerk, pleintjeswerk of ander jeugd(welzijns)werk een taak opnemen in het regelen van een beurtrol op zeer drukke, fel geclaimde plekken. Zo krijgen diverse groepen kinderen afwisselend de kans om volop te kunnen spelen of sporten. Op die manier wordt gewerkt aan een publieke ruimte en een sociaal klimaat die inclusiever zijn voor alle groepen kinderen.
- Meisjes ondervinden meer drempels dan jongens om buiten te spelen. Vooral iets oudere meisjes ervaren daardoor beperkingen in hun recht op spelen. Ook hier kan een zekere mate van organisatie van spel zorgen voor het nodige vertrouwen bij meisjes en bij ouders, en voor de nodige kritische massa aan samenspelende kinderen om dit mogelijk te maken.
- Een gebrek aan onderhoud van speeltoestellen en van bespeelde ruimtes in het algemeen maakt plekken zeer onaantrekkelijk voor kinderen: omdat ze objectief minder leuk worden – de schommel is kapot – en omdat ze suggereren dat de plek of de wijk blijkbaar weinig aandacht krijgt van het beleid en dat buiten spelen zeker geen prioriteit is. Een volgehouden onderhoud en beheer van speel- en sportruimte verdient extra aandacht en middelen.
- In zeer diverse wijken is het creëren van een wijkgevoel een heikele opdracht. Buurtfeesten, leefstraten, speelstraten, sociaal-artistieke wijkprojecten... kunnen de ontmoeting tussen jong en oud en diverse bevolkingsgroepen een extra stimulans geven. Daarbij hebben grootschalige evenementen baat bij een uitdrukkelijk luik voor kinderen, waar kinderen zich, ondanks de mensenmassa, veilig kunnen voelen.

Vaststelling 5: Ook via de ouders doet de buurt ertoe

Buitenspelen al dan niet aanmoedigen en toelaten heeft voor ouders niet alleen te maken met de buurt waarin dat spelen gebeurt: er is ook de meer particuliere relatie tussen ouder en kind, de opvoedingsstijl, ouderlijke inschattingen over wat kan het kind aan, wat passend gevonden wordt voor leeftijd of gender... Het spreekt voor zich dat ouders inschattingen maken over de geschikte leeftijd en ervaring om in het verkeer te fietsen, bepaalde kruispunten over te steken of zonder volwassen begeleiding op een speelterreintje te gaan spelen. Wat op vijfjarige leeftijd niet kan, kan misschien wel als het kind negen of twaalf is.

Tegelijk komt de buurt waarin kinderen wonen en spelen ook via de ouders opnieuw op het voorplan. Concrete bezorgdheden gaan uit naar hoe veilig de buurt is om hun kinderen er te laten spelen. Dan gaat het zowel over verkeersveiligheid als over sociale veiligheid. Door hun kinderen al dan niet toelating te geven om buiten te gaan spelen, en door de regels en afspraken die hierbij horen, bepalen ook ouders mee welke drempels kinderen al dan niet ervaren om in hun buurt te spelen.

Ook hier zien we zeer sterke verschillen van wijk tot wijk. Daarbij lopen de bezorgdheden van ouders en die van kinderen over verkeersveiligheid, sociale veiligheid en sociale cohesie vaak heel duidelijk parallel.

Ouders en kinderen mogen niet alleen staan in het omgaan met spelen in de buurt.

- Ouders staan voor de vaak moeilijke taak om het belang van buitenspelen af te wegen ten opzichte van bezorgdheden over veiligheid. Buitenspelen in de buurt geeft hun kinderen kansen op plezier, ontmoeting, vrijheid, zelforganisatie, beweging... Dat alles komt wel met zorgen over wat er mogelijk fout kan gaan tijdens het spelen of het zich in de wijk verplaatsen. Op beide vlakken is ondersteuning meer dan welkom.
- Niet alle ouders zien het belang van buitenspelen in de buurt. Sensibilisering kan gaan over de waarde van buitenspelen zelf, over de meerwaarde van de buurt ten opzichte van de tuin of een uitstapje naar groter domein, of over het stimuleren van de dialoog tussen ouders en kinderen. Kinderen weten niet altijd waarom hun ouders precies bezorgd zijn of bepaalde regels opleggen wanneer ze buiten gaan spelen. Ouders en kinderen kunnen hun wensen en bezorgdheden aan elkaar uitleggen.
- De verantwoordelijkheid ligt ook bij al wie mee kan zorgen voor een ondersteunende buurt, die ouders en kinderen vertrouwen biedt. Speelstraten en andere evenementen die kinderen uitdrukkelijk een plaats geven én daarbij ook de volwassenen samenbrengen, zijn daarvoor van onschatbare waarde.

- Geef ouders niet alleen tips om in de aanloop naar 1 september samen de route naar school te oefenen. Dat kan ook voor de routes naar diverse speelplekken in de buurt. Na enkele keren de route samen te verkennen, kunnen kinderen de verplaatsing alleen maken, met kennis van de mogelijke knelpunten. Dit kan gaan van een buur bezoeken aan dezelfde kant van de straat, tot een bepaalde route volgen om bij een speelpleintje te komen een heel stuk verderop in de wijk.

En tot slot: maak tijd en ruimte voor spelen

Buiten gaan spelen vraagt soms wat moeite van kinderen. Er zijn heel wat alternatieven voorhanden. Voor sommige vrijetijdsbestedingen hoef je het huis of de zetel niet uit. Spelen in de eigen tuin is handig, zo vlakbij. En je hobby's zorgen meteen voor een hele groep andere kinderen en een activiteit die je niet zelf hoeft te bedenken. Niet alle kinderen houden daarom echt van buiten spelen in de buurt: sommigen geven aan dat ze zich snel vervelen en dat ze daarom veel vaste hobby's hebben, anderen zijn gewoon liever binnen, zeggen dat ze niet graag vuil worden, of vinden de gsm of de tv boeiender.

- De individuele **vrijetijdsvoorkeuren** van kinderen lopen, logischerwijze, sterk uiteen. In hoeverre andere (vrije)tijdsbestedingen concurreren met buiten gaan spelen, hangt sterk af van kind tot kind. Wie liever binnen speelt, zal buitenspelen ook geen prioriteit geven indien er plots meer vrije tijd beschikbaar zou zijn.
- Bovendien hebben kinderen ook **schoolwerk** te doen en varieert de tijd die daaraan wordt besteed heel erg tussen kinderen. Meehelpen in huis vraagt ook tijd, maar wordt door veel minder kinderen als hinderlijk voor het buitenspelen genoemd.
- De **seizoenen** maken voor bijna alle kinderen een belangrijk verschil. Kinderen geven in het algemeen aan dat ze veel vaker buitenspelen in periodes met mooi en droog weer dan wanneer het koud of nat is, of wanneer het sneller donker is. Veel kinderen vinden dat ze na een gewone **schooldag** nog weinig tijd hebben om buiten te spelen, en in de winter is dat des te meer zo omdat het dan snel donker is. Weekenddagen tellen meer tijd die niet vastligt, en dus meer tijd om buiten te spelen.
- De voorkeuren van kinderen en de hoeveelheid tijd die wordt ingenomen door andere activiteiten dan buitenspelen, staan op zich **vrij los van buurt** waarin kinderen wonen.
- Toch is de relatie tussen buitenspelen en andere vrijetijdsactiviteiten complex. Bijvoorbeeld;
  - Tijd op de gsm zal als vanzelf een interessanter alternatief worden in een buurt waarin kinderen veel drempels ervaren om buiten te komen, dan in een buurt waar buitenspelen meer voor de hand ligt als vrijetijdsbesteding.
  - Het is niet omdat kinderen een tuin hebben, dat ze minder op straat spelen, zeker wanneer die straat aantrekkelijk is omdat er veel andere kinderen spelen.
  - Wie graag voetbalt en dat in clubverband doet, besteedt daar veel tijd aan, maar kan het tegelijk leuk vinden om ook heel vaak in de eigen buurt te voetballen, gewoon op een pleintje of grasveldje. Verschillende vrijetijdscontexten kunnen elkaar dus versterken.

De eigenheid van buitenspelen in de buurt verdient onze aandacht.

- Tijd en vrije tijd zijn hoe dan ook eindig. Tussen een hele resem andere (vrije)tijdsbestedingen heeft buitenspelen het niet altijd makkelijk om zich staande te houden. De relatie en mogelijke concurrentie met andere vrijetijdsbestedingen roept de vraag op wat kinderen juist leuk of lastig vinden aan buitenspelen in de buurt, vergeleken met andere vrije tijd, en wat de eigenheid van dat buitenspelen juist is.
- Buiten gaan spelen in de buurt is zowel leuk als uitdagend omdat je het als kind, gewoonlijk samen met andere kinderen, zélf moet zien te organiseren en omdat je moet omgaan met al wat er tijdens het spelen niet zomaar vanzelf gaat. Dat is tegelijk een heel stuk vrijheid en een heel stuk verantwoordelijkheid. Dat geeft het buitenspelen in de publieke ruimte een heel eigen plek in de leefwereld van kinderen. Kunnen buitenspelen vereist dat kinderen voldoende figuurlijke **speelruimte** krijgen én dat er in de dagelijkse leefwereld ook voldoende 'speeltijd' voorhanden is die niet al vooraf is ingevuld of gestructureerd.

- Kinderen kunnen die broodnodige speelruimte niet in hun eentje opeisen. Ze hebben er, net als echte (buitenspeel)helden, sidekicks voor nodig. Op basis van dit onderzoek brachten we in een poster [8 heldendaden](#) samen waarmee volwassenen, organisaties en beleidsmakers heel wat struikelblokken om buiten te spelen kunnen opruimen. In een [inspiratiegids](#) voor lokale besturen verzamelden we 9 praktijkverhalen over hoe die ondersteuning concreet vorm kan krijgen.

Buitenspelen heeft voor kinderen een [onschatbare waarde](#). Door de heel diverse drempels die kinderen ervaren aan te pakken, kunnen we buitenspelen in de buurt opnieuw een stuk vanzelfsprekender maken. Kinderen hebben er recht op.